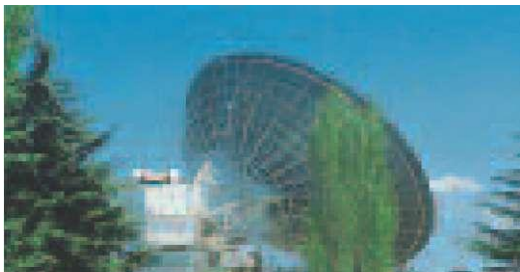

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Γ' Λυκείου

**Τετράδιο Εργασίας
και Έρευνας του
Μαθητή**

**ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ
ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ**

1^{ος} τόμος

**Κοινωνιολογία
Γ' γενικού λυκείου**

**Τετράδιο
Εργασίας και
Έρευνας του
Μαθητή**

Συγγραφείς
Ρεγγίνα Κασιμάτη
Κοινωνιολόγος
Εκπαιδευτικός Β'/θμιας
Εκπαίδευσης

Στράτος Γεωργούλας
Επίκουρος Καθηγητής
Κοινωνιολογίας
Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Μαρία Παπαϊωάννου
Δρ.Κοινωνιολόγος
Εκπαιδευτικός Β'/θμιας
Εκπαίδευσης

Ιωάννης Πράνταλος
Κοινωνιολόγος
Διδάκτορας Φιλοσοφίας

Μέλη Επιτροπής Κρίσης

Σωκράτης Κονιόρδος

**Επίκουρος Καθηγητής Κοινωνιολο-
γίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης**

Χρήστος Πατσός

**Διδάκτορας Κοινωνιολογίας,
Εκπαιδευτικός Β'/θμιας Εκπαίδευ-
σης**

Σοφία Σταμάτη

**Κοινωνιολόγος, Εκπαιδευτικός
Β'/θμιας Εκπαίδευσης**

**Εποπτεία στο πλαίσιο του
Παιδαγωγικού Ινστιτούτου**

Νικόλαος Πετρόπουλος

**Σύμβουλος του Παιδαγωγικού
Ινστιτούτου**

**Γλωσσική Επιμέλεια
Μαιρίτα Κλειδωνάρη
Φιλολόγος**

**Φωτογραφική Επιμέλεια
Ευγενία Κουμαντάρη
Κοινωνιολόγος, Εκπαιδευτικός
Β'/θμιας Εκπαίδευσης**

**Προσαρμογή του βιβλίου για
μαθητές με μειωμένη όραση
Ομάδα Εργασίας Ινστιτούτου
Εκπαιδευτικής Πολιτικής
Μετατροπή
Τζώρτζη Δήμητρα
Επιμέλεια
Σκούταρη Σπυριδούλα**

Εισαγωγή στο Τ.Ε.Ε.Μ.

Το τετράδιο του μαθητή έχει ως στόχο την ανάπτυξη κριτικής κοινωνικής σκέψης, την απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων, την εξοικείωση με την κοινωνιολογική προσέγγιση, την αξιολόγηση και κοινωνιολογική ερμηνεία των δεδομένων που αντλούνται από διαφορετικές πηγές πληροφόρησης.

Η διάρθρωση του τετραδίου σχεδιάστηκε παράλληλα με αυτήν του βιβλίου για την καλύτερη αξιοποίησή του. Αποτελείται, εκτός της εισαγωγής, από 10 κεφάλαια, στα οποία παρατίθενται διάφορων τύπων δραστηριότητες και τεχνικές που χρησιμοποιούνται από την κοινωνιολογία, όπως κείμενα κοινωνιολόγων, άρθρα από εφημερίδες, στατιστικοί πίνακες, ερωτηματολόγια,

σχέδια εργασίας, μικρο-έρευνες και γενικότερα ασκήσεις εμπέδωσης της ύλης.

Κάθε κεφάλαιο χωρίζεται σε 4 υποενότητες και περιλαμβάνει:

- 1. Εφαρμογή ενός σχεδίου εργασίας (project).**
- 2. Τεχνικές της κοινωνικής έρευνας με συνοπτική περιγραφή μιας τεχνικής ανά κεφάλαιο και υπόδειγμά της.**
- 3. Ασκήσεις, δραστηριότητες και διασυνδέσεις με το διαδίκτυο.**
- 4. Παραδείγματα εφαρμογής/ ερμηνείας κοινωνιολογικών κειμένων, στατιστικών πινάκων και διαγραμμάτων.**

Α. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΕΝΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (project)

Για την εφαρμογή ενός σχεδίου εργασίας απαιτείται αρκετός χρόνος, προγραμματισμός, διεπιστημονική προσέγγιση, καταμερισμός εργασίας, ανάλυση σε βάθος και αξιοποίηση διαφορετικών μεθόδων κοινωνικής έρευνας.

Σε κάθε κεφάλαιο προτείνεται ενδεικτικά ένα θέμα για σχέδιο εργασίας, το οποίο μπορούν να επιλέξουν οι μαθητές, εφόσον εμπίπτει στα ενδιαφέροντά τους.

Κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς είναι δυνατό να υλοποιηθεί ένα σχέδιο εργασίας ή το πολύ δύο, από το σύνολο των προτεινόμενων.

Μπορούν, ακόμη, οι μαθητές να πραγματοποιήσουν ένα δικό τους

σχέδιο εργασίας, να το παρουσιάσουν στην τάξη, το σχολείο ή την τοπική κοινωνία.

Για το λόγο αυτό θα αναφερθούμε στη διαδικασία της μεθόδου του σχεδίου εργασίας.

Πρόκειται για μια μέθοδο που επιδιώκει την ενεργό συμμετοχή του μαθητή, ώστε να ανακαλύπτει τη γνώση, δηλαδή να μαθαίνει πώς να μαθαίνει.

Οι μαθητές διατυπώνουν το ενδιαφέρον τους για ένα θέμα κοινωνικού ενδιαφέροντος και με βάση την προσωπική τους εμπειρία προσπαθούν να το εξετάσουν ως να πρόκειται για προσωπικό τους ζήτημα.

Στην προσπάθεια συγκέντρωσης στοιχείων και πληροφοριών πραγματοποιείται η σύνδεση σχολείου και ευρύτερης κοινωνίας, στοιχείο

με πολλαπλά οφέλη για όλους. Συνδέεται δηλαδή η θεωρία με την πράξη.

Το σχέδιο εργασίας που θα επιλεγεί από τους μαθητές μπορεί να εξελιχθεί σε 4-6 διδακτικές ενότητες ή να αποτελέσει αντικείμενο διερεύνησης για ολόκληρο το διδακτικό έτος.

Το σχέδιο εργασίας αποτελεί μια εξελικτική διαδικασία που περιλαμβάνει τις εξής φάσεις:

- Σκοπός και στόχοι**
- Σχεδιασμός**
- Εκτέλεση**
- Αξιολόγηση**
- Παρουσίαση**

Σκοπός και στόχοι

Αρχικά ξεκινάμε με τον προβληματισμό των μαθητών σχετικά με ένα θέμα που εμπίπτει στα ενδιαφέροντά τους. Αυτό αποτελεί το έναυσμα για την επιλογή του θέματος. Με τη συμμετοχή όλων διατυπώνεται ο σκοπός και οι επιδιωκόμενοι στόχοι.

Σχεδιασμός

Καθορίζεται ποια διαδικασία θα ακολουθηθεί, ποια θα είναι η πορεία του σχεδίου εργασίας. Ακολουθεί οργάνωση της τάξης, χωρισμός σε ομάδες, επιμερισμός του έργου, ανάθεση καθηκόντων σε κάθε μέλος της ομάδας.

Εκτέλεση (υλοποίηση)

Σε τακτά χρονικά διαστήματα πραγματοποιείται αλληλοενημέρωση των ομάδων για την πορεία του σχεδίου εργασίας, τις δυσκολίες που προκύπτουν, τις πιθανές ελλείψεις σε υλικά και μέσα με αντικειμενικό σκοπό την επιβεβαίωση ή την ανάγκη τροποποίησης του αρχικού σχεδιασμού του σχεδίου εργασίας.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση μπορεί να είναι ενδιάμεση και τελική.

Η ενδιάμεση αξιολόγηση πραγματοποιείται με τη μορφή της εξέλιξης της εργασίας και της διατύπωσης των τρόπων επίλυσης των δυσκολιών που προκύπτουν στην πορεία. Η ενδιάμεση αξιολόγηση αποκαλείται και διαμορφωτική γιατί

μπορεί να επηρεάσει την περαιτέρω πορεία της εργασίας.

Η τελική αξιολόγηση γίνεται από τους ίδιους τους μαθητές με σκοπό να διαπιστωθεί ποια είναι τα επιτεύγματα της κάθε ομάδας με βάση τα κριτήρια που η ίδια η ομάδα έχει θέσει.

Η τελική αξιολόγηση μπορεί να είναι η απάντηση σ' ένα ερωτηματολόγιο που οι ίδιοι οι μαθητές σχεδιάζουν με ερωτήσεις της μορφής:

- Τι αποκόμισα από τη συμμετοχή μου στην εργασία;**
- Ποια τα επιτεύγματα σε επίπεδο γνωστικό, συναισθηματικό, κοινωνικό;**
- Ποια τα νέα ερωτήματα που μου δημιουργήθηκαν σχετικά με το υπο-εξέταση θέμα;**

Εναλλακτικά οι μαθητές μπορούν να γράψουν μια μικρή έκθεση αξιο-

λόγησης περίπου 15 γραμμών, περιγράφοντας την εμπειρία τους και τα θέματα που τυχόν τους προβλημάτισαν.

Παρουσίαση

Μετά την περάτωσή της, η εργασία μπορεί να παρουσιαστεί από τους συντελεστές στην τάξη, στο σχολείο με τη μορφή έκθεσης ή ανοικτής εκδήλωσης, στη σχολική εφημερίδα, στον τοπικό ή τον εθνικό τύπο.

Η παρουσίαση δίνει την ευκαιρία στους συντελεστές να ασκήσουν τις επικοινωνιακές τους δεξιότητες, να αποδείξουν τις πρακτικές εφαρμογές της προσπάθειάς τους. Επιπλέον, η παρουσίαση αποτελεί και μια μορφή πρακτικής αξιολόγησης της δραστηριότητάς τους.

B. ΒΗΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Για τη μελέτη των πολύπλοκων κοινωνικών φαινομένων και της κοινωνικής πραγματικότητας, οι κοινωνικοί επιστήμονες έχουν αναπτύξει μια συστηματική μεθοδολογία που τους βοηθά να ελέγξουν τις προσωπικές τους προκαταλήψεις και να καταλήξουν όσο γίνεται σε πιο αντικειμενικά και ασφαλή συμπεράσματα. Η μεθοδολογία αυτή αποτελείται από επτά βασικά βήματα:

1. Προσδιορισμός του θέματος/ προβλήματος

Το θέμα μπορεί να προκύψει από τα ενδιαφέροντα του ερευνητή, από την ανάγκη να απαντηθεί κάποιο

θεωρητικό ερώτημα ή από την ανάγκη να αντιμετωπισθεί κάποιο κοινωνικό θέμα. Για παράδειγμα, διαπιστώνουμε ότι τα τροχαία ατυχήματα αποτελούν ένα σοβαρό πρόβλημα για τη χώρα μας και ότι θα πρέπει να διερευνήσουμε τα αίτια και τις συνέπειες τους.

2. Επισκόπηση της βιβλιογραφίας

Ο ερευνητής αξιοποιώντας διάφορα συμβατικά (π.χ. βιβλιοθήκη) και ηλεκτρονικά μέσα (π.χ. διαδίκτυο) αναζητά πληροφορίες και υλικό για σχετικές με το θέμα έρευνες που έχουν γίνει από άλλους ερευνητές. Στην αναζήτηση αυτή μπορεί να καταγράψει διάφορους τρόπους επεξήγησης του φαινομένου των τροχαίων (π.χ. ευθύνονται το οδικό δίκτυο, οι καιρικές συνθήκες, το όχη-

μα, ο οδηγός και ο κοινωνικός του περίγυρος, όλοι οι παράγοντες μαζί κτλ.), καθώς και διάφορες τάσεις για τη συχνότητα των τροχαίων στις διάφορες κατηγορίες οδηγών (π.χ. άνδρες/γυναίκες, νέους/ μεσήλικες, μορφωμένους/λιγότερο μορφωμένους κτλ.).

3. Διατύπωση υποθέσεων εργασίας

Η επισκόπηση της βιβλιογραφίας βοηθά τον ερευνητή να διατυπώσει υποθέσεις εργασίας. Στην πιο απλή μορφή της, η υπόθεση εργασίας είναι η διατύπωση μιας προσδοκούμενης σχέσης μεταξύ δύο συγκεκριμένων μεταβλητών. Η σχέση αυτή μπορεί να εξεταστεί και να επαληθευτεί ή να απορριφθεί με τη χρήση των κατάλληλων μεθόδων και τεχνικών έρευνας. Για παράδειγμα, α-

κολουθώντας μια κοινωνιολογική προσέγγιση μπορούμε να διατυπώσουμε την παρακάτω υπόθεση εργασίας: Νέοι που καταναλώνουν αλκοόλ εμπλέκονται σε τροχαία ατυχήματα.

4. Κατάρτιση σχεδίου έρευνας

Ο ερευνητής αποφασίζει ποια μέθοδο και τεχνική έρευνας θα χρησιμοποιήσει (π.χ. επισκόπηση με ερωτηματολόγια, μελέτη περίπτωσης, κοινωνικό πείραμα κτλ.), πώς θα συγκεντρώσει τα στοιχεία για να επαληθεύσει ή να απορρίψει την υπόθεση εργασίας (π.χ. με ερωτηματολόγια, συνέντευξη, παρατήρηση κτλ.), ποια θα είναι η έκταση και το μέγεθος του δείγματος (π.χ. πανελλαδικό, τοπικό κτλ.) και πώς θα γίνει η ανάλυση των στοιχείων (π.χ.

απλά ποσοστά ατυχημάτων ή στατιστική ανάλυση κτλ.).

5. Συλλογή των στοιχείων/ δεδομένων

Στην κοινωνιολογική έρευνα, υπάρχουν πολλοί τρόποι να συγκεντρώσει ένας ερευνητής στοιχεία, όπως το ερωτηματολόγιο, η συνέντευξη, η παρατήρηση και η χρήση αρχείων. Για παράδειγμα με τη χρήση ενός ερωτηματολογίου, με ανοικτές και κλειστές ερωτήσεις που θα απευθύνονται σε νέους, ο ερευνητής μπορεί να καταγράψει τις συνήθειες των νέων σχετικά με την κατανάλωση αλκοόλ καθώς και το ιστορικό των τροχαίων ατυχημάτων (τους τύπους, τη σοβαρότητά τους κτλ.). Εναλλακτικά, μπορεί να χρη-

σιμοποιήσει και πιο έμμεσους τρόπους συλλογής στοιχείων, όπως τα αρχεία των δικαστηρίων/ υπηρεσιών ή της τροχαίας (π.χ. στατιστικά στοιχεία ατυχημάτων). Το ποια τεχνική θα χρησιμοποιήσει κανείς εξαρτάται από το πρόβλημα που ερευνά, τους πόρους που διαθέτει, καθώς και από την ανάγκη προστασίας των προσωπικών δεδομένων.

6. Ανάλυση των δεδομένων στοιχείων

Μετά τη συλλογή και την ταξινόμηση των στοιχείων, πραγματοποιείται η ανάλυση των στοιχείων με στόχο την αποδοχή ή την απόρριψη της υπόθεσης εργασίας. Στην περίπτωση μας ή συσχετίζονται η κατανάλωση του αλκοόλ και η νεαρή ηλικία με την αύξηση ατυχημά-

των ή δεν υπάρχει καμία σχέση μεταξύ των συγκεκριμένων μεταβλητών. Για να μην επηρεαστεί από τις προσωπικές του προσδοκίες και προκαταλήψεις ο ερευνητής χρησιμοποιεί διάφορες στατιστικές μεθόδους, που τον βοηθούν να αποφασίσει αν οι παραπάνω σχέσεις είναι στατιστικά σημαντικές, ώστε να γίνει αποδεκτή η υπόθεση εργασίας.

7. Συμπεράσματα και προτάσεις

Διατυπώνονται τα συμπεράσματα για την αποδοχή, την απόρριψη ή την αναθεώρηση των υποθέσεων εργασίας, συζητούνται διαφορετικές ερμηνείες των αποτελεσμάτων και αν αυτές οι ερμηνείες αποκλείστηκαν από τον ερευνητή, συζητείται πώς η έρευνα επιδρά στη γενικότερη θεώρηση για τα τροχαία α-

τυχήματα, ενώ παράλληλα γίνονται προτάσεις για νέες και βελτιωμένες έρευνες. Ο ερευνητής που ενδιαφέρεται για τα κοινά μπορεί επίσης να προβεί σε προτάσεις (π.χ. παρεμβάσεις για την αλλαγή των συνθηκών ζωής που οδηγούν τους νέους στην κατανάλωση αλκοόλ), τις οποίες και θα τις υποβάλει στους αρμόδιους φορείς για τη μείωση των ατυχημάτων.

Γ. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΜΕ ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΜΙΑΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΑΝΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΑΙ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ

Οι τεχνικές κοινωνικής έρευνας, όπως μελέτη περίπτωσης, συμμετοχική παρατήρηση, συγκριτική μέθοδος, κοινωνικό πείραμα, επιτόπια επισκόπηση με ερωτηματολό-

γιο, ανάλυση περιεχομένου, έρευνα τεκμηρίων και κοινωνιομετρία, παρουσιάζονται συνοπτικά, μία σε κάθε κεφάλαιο. Στη συνέχεια δίνεται ένα διαφορετικό παράδειγμα εφαρμογής για κάθε κεφάλαιο, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για δραστηριότητα ή εργασία τόσο στο πλαίσιο της τάξης όσο και στο πλαίσιο της κοινότητας

Δ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ- ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Οι ασκήσεις και οι δραστηριότητες ανά κεφάλαιο έχουν ως στόχο την εμπέδωση της ύλης που περιλαμβάνεται στο βιβλίο. Οι ασκήσεις είναι ερωτήσεις αντιστοίχισης, συμπλήρωσης κενών, επιλογής και σωστού - λάθους.

Στις δραστηριότητες περιλαμβάνονται κείμενα (αποσπάσματα από εφημερίδες, στοιχεία από έρευνες, λογοτεχνικά κείμενα), τα οποία μπορούν να διαβαστούν στην τάξη και να τροφοδοτήσουν τη συζήτηση.

Η σύνδεση με το Διαδίκτυο είναι δυνατό να εμπλουτίσει το υλικό που μπορεί ο μαθητής να επεξεργαστεί για θέματα που σχετίζονται με τα κεφάλαια του βιβλίου.

Ε. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ/ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ, ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Στην ενότητα αυτή τα κοινωνιολογικά κείμενα, οι στατιστικοί πίνακες και τα διαγράμματα με θέματα κοινωνιολογικού ενδιαφέροντος θα

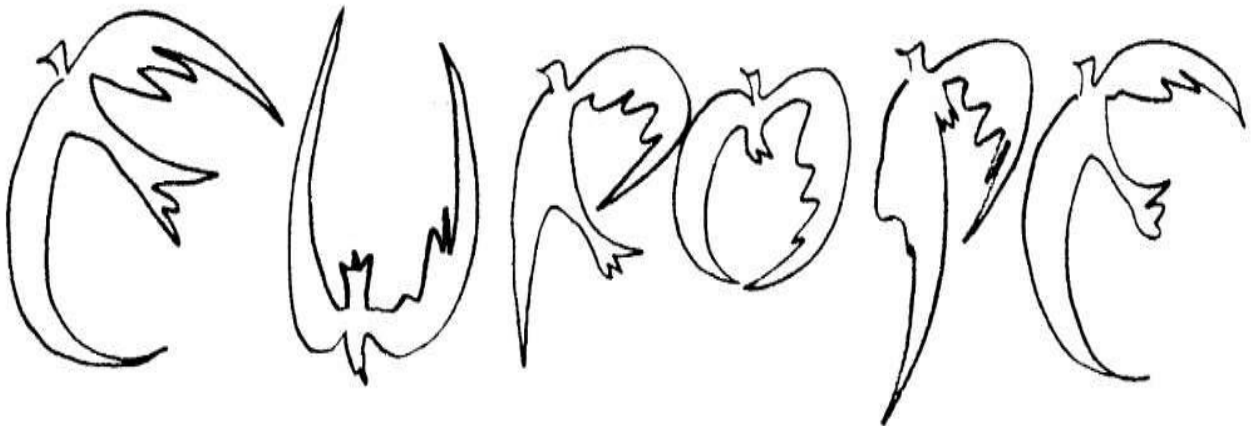
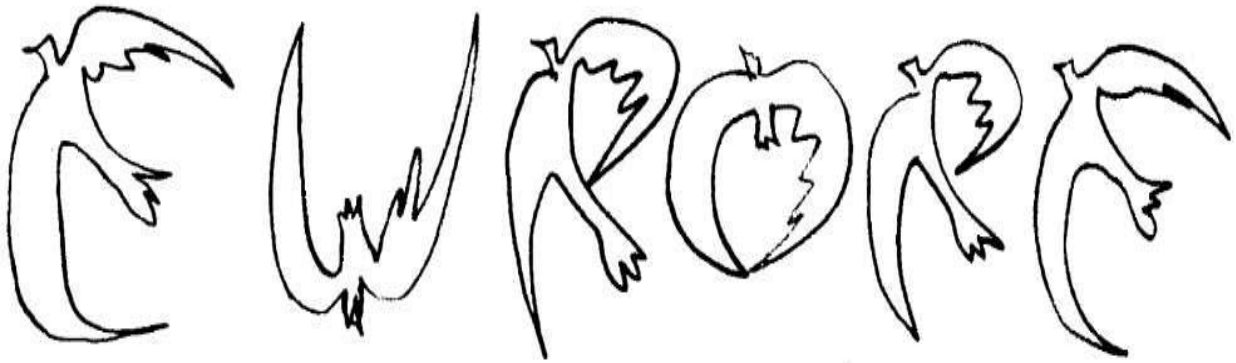
αναλυθούν από τους μαθητές με σκοπό να γνωρίσουν πώς θα διαβάσουν έναν πίνακα με στατιστικά στοιχεία από την εφημερίδα, πώς θα αναλύσουν ένα διάγραμμα ή πώς θα αντλήσουν τα σημαντικά στοιχεία ενός κειμένου για να τα επεξεργαστούν.

Αποτελεί επιλογή της τάξης και του/ης καθηγητή/τριας να πραγματοποιήσουν το σύνολο ή μέρος των δραστηριοτήτων του τετραδίου.

Ο σκοπός του τετραδίου θα έχει επιτευχθεί αν όλοι οι μαθητές βρουν ενδιαφέρουσες και δημιουργικές κάποιες δραστηριότητες και μέσω αυτών ευαισθητοποιηθούν για τα κοινωνικά συμβάντα της εποχής τους.

Καλή δουλειά!

Κεφάλαιο 1

1. Εισαγωγή στην κοινωνιολογία

1.1. ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Θέμα: Να θεμελιώσουμε μια νέα κοινωνία

«Εσείς οι λίγοι άνθρωποι από τη γη έχετε επιλεγεί με ειδικά κριτήρια για μια πολύ σοβαρή αποστολή. Θα μεταφερθείτε σε έναν άλλο πλανήτη με τις ίδιες συνθήκες για τον ανθρώπινο οργανισμό και εκεί θα δημιουργήσετε τη δική σας κοινωνία». (N. Τάτσης 1986:107).

Σχεδιασμός

Χωρισμός της τάξης σε ομάδες των 6-7 μαθητών. Δεν υπάρχουν περιορισμοί. Κάθε ομάδα και άτομο διατυπώνει ελεύθερα τις απόψεις του.

Αξιοποίηση των κειμένων των ο-

μάδων, εντοπισμός των δυσκολιών, κατανόηση της δυσκολίας εύρεσης λύσης που να ικανοποιεί όλους.

Συλλογικότητα-ατομικότητα, έννοιες που θα απασχολήσουν σε επίπεδο σχεδιασμού της κοινωνίας, καθώς επίσης ποιο το ιδανικό και ποιο το εφικτό της κοινωνίας που θα σχεδιαστεί.

Εκτέλεση

Συζήτηση ανά ομάδες. Καταγραφή των απόψεων κάθε ομάδας. Παρουσίαση και συζήτηση-κριτική όλων των απόψεων των ομάδων στην τάξη.

Αξιολόγηση - συμπεράσματα

Συσχέτιση των δυσκολιών της εργασίας με τις δυσκολίες της πραγματικότητας των κοινωνιών σήμερα. Βασικές έννοιες της εργασίας αυτής είναι δυνατό να χρησιμοποιηθούν και για τα υπόλοιπα κεφάλαια (π.χ. εργασία, εκπαίδευση, οικογένεια κ.ά.).

1.2. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ-ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Στην κοινωνιολογική έρευνα τα στοιχεία που συγκεντρώνονται απευθείας από τον ερευνούμενο είτε με ερωτηματολόγιο είτε με συνέντευξη αποτελούν πρωτογενή στοιχεία. Οι κοινωνιολόγοι όμως χρησιμοποιούν και τεχνικές που αξιοποιούν δευτερογενείς πηγές. Μια από αυτές τις τεχνικές είναι και η ανάλυ-

ση περιεχομένου, η οποία ιστορικά χρησιμοποιήθηκε για την ανάλυση του γραπτού και προφορικού λόγου στα μέσα μαζικής επικοινωνίας (N. Κυριαζή, 1999: σ. 283-301).

Η τεχνική της Α.Π. έχει αναπτυχθεί και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για οποιοδήποτε είδος περιεχομένου από την ιστορία ή την επικαιρότητα, όπως π.χ. τα απομνημονεύματα, τα παραμύθια, οι παροιμίες, τα λογοτεχνικά κείμενα, τα ποιήματα, τα βιβλία, τα ανέκδοτα, οι διαφημίσεις στα Μ.Μ.Ε., οι τηλεοπτικές σειρές, τα ημερολόγια, τα όνειρα, οι προεκλογικές ομιλίες υποψηφίων βουλευτών, τα πρακτικά συλλογικών οργάνων, ακόμη και οι απαντήσεις σε ανοικτές ερωτήσεις που απευθύνουν οι ερευνητές σε ερευνούμενους.

Βασικός στόχος στην Α.Π. είναι η διαμόρφωση νοηματικών κατηγοριών γύρω από τα κείμενα μελέτης. Οι κατηγορίες αυτές μπορούν να διαμορφωθούν γύρω από διάφορες μονάδες ανάλυσης όπως λέξεις κλειδιά, προτάσεις, παραγράφους ή ακόμη και ολόκληρο το κείμενο. Στην τελευταία περίπτωση, για παράδειγμα, μας ενδιαφέρει να διαμορφώσουμε τις κατηγορίες γύρω από το κεντρικό μήνυμα του κειμένου, π.χ. το κοινωνικό δίδαγμα ενός παραμυθιού, την πλοκή ενός μυθιστορήματος, το μήνυμα μιας εμπορικής διαφήμισης κτλ.

Οδηγός μας στη διαμόρφωση των κατηγοριών είναι η θεωρία και οι υποθέσεις εργασίας που επιδιώκουμε να εξετάσουμε στην έρευνά μας. Ας πούμε ότι ξεκινάμε με την παρακάτω υπόθεση εργασίας: τα επιθε-

ΤΙΚΑ ανέκδοτα είναι πιο αρεστά στα αγόρια απ' ό,τι στα κορίτσια λόγω της διαφορετικής τους ανατροφής (βλ. κεφ. 3, κοινωνικοποίηση). Συνεπώς, τα ανέκδοτα θα πρέπει να εξεταστούν για την παρουσία ή απουσία επιθετικής συμπεριφοράς και στη συνέχεια να ταξινομηθούν σε ανέκδοτα με επιθετικό ή χωρίς επιθετικό περιεχόμενο. Και για να γίνει η σχετική ταξινόμηση θα πρέπει οι ταξινομητές (ή οι κριτές) να έχουν μπροστά τους σαφείς ορισμούς της επιθετικής συμπεριφοράς (π.χ. βρισιές, πράξεις βίας κτλ.). Όσο πιο σαφείς είναι οι προδιαγραφές τόσο ευκολότερη και αξιόπιστη θα είναι η ταξινόμηση των ίδιων ανέκδοτων από ανεξάρτητους κριτές.

Η ανάλυση περιεχομένου κατά-τάσσεται στις ποιοτικές τεχνικές

των κοινωνικών επιστημών. Όμως στην κοινωνιολογία ενδιαφέρουν εξίσου τα ποσοτικά αποτελέσματα της ανάλυσης. Για παράδειγμα, αν θέλουμε να μελετήσουμε τα μηνύματα των διαφημίσεων αυτοκινήτων στο ραδιόφωνο, την τηλεόραση και τις εφημερίδες, δε θα περιοριστούμε σε μια μόνο διαφήμιση από κάθε Μ.Μ.Ε., αλλά θα πάρουμε ένα δείγμα διαφημίσεων (τουλάχιστον 30) από κάθε Μ.Μ.Ε. Έτσι, όταν θα έχουμε ολοκληρώσει την ανάλυση, θα μπορέσουμε να συμπεράνουμε για παράδειγμα ότι το 80% των διαφημίσεων στην τηλεόραση, το 50% στις εφημερίδες και το 30% στο ραδιόφωνο συνέδεσαν την απόκτηση αυτοκινήτου με τη σεξουαλική κατάκτηση. Με αυτόν τον ποσοτικό τρόπο μπορούμε να αποδε-

χτούμε ή να απορρίψουμε τις υποθέσεις εργασίας.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

1. Σε καρτέλες που θα σας προμηθεύσει ο/η καθηγητής/τρια θα γράψετε μια παράγραφο απάντηση στο εξής ανοικτό ερώτημα: «τι είναι αυτό που, κατά τη γνώμη σας, ευθύνεται για τη βία στα ελληνικά γήπεδα;». Δηλαδή, εδώ ζητείται η προσωπική σας άποψη για τη βία στα γήπεδα. Στην καρτέλα δε θα γράψετε το όνομά σας αλλά το φύλο σας (αγόρι, κορίτσι). Αν δεν υπάρχουν και τα δύο φύλα στο τμήμα σας μπορείτε να συγκεντρώσετε στοιχεία και από μαθητές άλλων τμημάτων του σχολείου σας.

2. Θα αριθμήσετε τις καρτέλες

με τις απαντήσεις και σε συνεργασία με τον/την καθηγητή/τρια σας θα διαμορφώσετε τις κατηγορίες ταξινόμησης. Οδηγός για τη διαμόρφωση των κατηγοριών μπορεί να είναι οι θεωρητικές σχολές στην ενότητα 1.2.3 του βιβλίου σας. Μην ξεχνάτε ότι οι προδιαγραφές και οι ορισμοί θα πρέπει να είναι σαφείς.

3. Η ταξινόμηση των απαντήσεων μπορεί να γίνει συλλογικά από όλους τους μαθητές του τμήματος ή μεμονωμένα από τρεις ανεξάρτητους μαθητές/κριτές που κατέχουν το αντικείμενο. Είναι αυτονόητο ότι όσο σαφείς κάνετε τους ορισμούς των κατηγοριών τόσο μεγαλύτερη συμφωνία θα πετύχετε μεταξύ των ανεξάρτητων κριτών ως προς την κατάταξη των προσωπικών σας από-

ψεων.

4. Στη συνέχεια, θα υπολογίσετε τα ποσοστά των προσωπικών απόψεων για τη βία στα γήπεδα που κατατάσσονται στις διάφορες κατηγορίες για το σύνολο του δείγματος, θα εξετάσετε αν υπάρχουν διαφορές μεταξύ αγοριών ή κοριτσιών στην εξήγηση του φαινομένου και, τέλος, θα διατυπώσετε τα σχετικά συμπεράσματα.

1.3. ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1.3.1 Να διαβάσετε το κείμενο και να αναζητήσετε άλλα φαινόμενα τα οποία έχουν κοινωνικές αιτίες. Να αναλύσετε ποιες είναι αυτές.

«Ο Εμίλ Ντυρκέμ,... που θεωρείται

από πολλούς ο θεμελιωτής της σύγχρονης κοινωνιολογίας, υποστήριζε ότι η εξήγηση των κοινωνικών γεγονότων (όπως τα ποσοστά αυτοκτονίας σε μια συγκεκριμένη κοινωνία) πρέπει να αναφέρεται σε κοινωνικές αιτίες. Ο Ντυρκέμ δεν αρνείται ότι τα άτομα αυτοκτονούν για συγκεκριμένους και πολύ προσωπικούς λόγους, αλλά κρίνει ότι αυτοί οι λόγοι δεν προσφέρουν μία επαρκή εξήγηση. Σύμφωνα με τα αρχεία αυτοκτονιών που μελέτησε ο Ντυρκέμ, οι προσωπικοί λόγοι που αναφέρονταν ήταν όμοιοι στις ρωμαιοκαθολικές και τις διαμαρτυρόμενες χώρες. Ωστόσο, στις διαμαρτυρόμενες χώρες ο αριθμός ατόμων που είχαν αυτοκτονήσει για αυτούς τους λόγους ήταν αναλογικά μεγαλύτερος. Ο Ντυρκέμ θεώρησε συνεπώς ότι η διαφορά στα πο-

σοστά αυτοκτονιών δεν εξηγείται πλήρως από τους προσωπικούς λόγους...αλλά ότι η αιτία της παρατηρούμενης διαφοράς μεταξύ των ποσοστών αυτοκτονιών είναι ορισμένα κοινωνικά γεγονότα. Ισχυρίζεται ότι το μικρότερο ποσοστό αυτοκτονιών στους ρωμαιοκαθολικούς μπορεί ίσως να εξηγηθεί από τον μεγαλύτερο βαθμό κοινωνικής ενσωμάτωσής τους» (M. H. Salmon κ.ά., 2001:585).

'Αλλα κοινωνικά φαινόμενα	Κοινωνικές αιτίες

1.3.2 Να συμπληρώσετε τον πίνακα:

Ποιοι οι κυριότεροι εκπρόσωποι κάθε σχολής;

ΣΧΟΛΗ ΤΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙ- ΣΜΟΥ	ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΝ	ΣΧΟΛΗ ΣΥΜΒΟΛΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗΣ

1.3.3 Να συμπληρώσετε τα κενά στο παρακάτω κείμενο:

Η χρησιμότητα της.....έγκειται στον κριτικό..... που διατυπώνει. Ακόμη, η κοινωνιολογία μελετά την αναπαραγωγή της κοινωνίας και το..... της. Η χρησιμότητα των..... πορισμάτων της κοινωνιολογίας είναι δυνατό να επιφέρει..... αλλαγές στη ζωή των ανθρώπων. Η επίδραση της κοινωνιολογίας σ' όλες τις..... επιστήμες είναι ιδιαίτερα σημαντική.

1.3.4. Να αντιστοιχίσετε τα στοιχεία της στήλης Α με αυτά της στήλης Β.

- 1. Κοντ**
- 2. Μαρξ**

- A. ταξική πάλη**
- B. ορθολογισμός**

3. Ντυρκέμ
4. Βέμπερ

Γ. κοινωνιολογία
Δ. οργανική
αλληλεγγύη

1.	2.	3.	4.
-----------	-----------	-----------	-----------

1.4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Αφού διαβάσετε το κείμενο που ακολουθεί να απαντήσετε στις ερωτήσεις:

«Ο Μέρτον διακρίνει μεταξύ των έκδηλων και λανθανουσών λειτουργιών. Οι έκδηλες λειτουργίες είναι εκείνες που τις γνωρίζουν και τις επιδιώκουν οι συμμετέχοντες σε μια συγκεκριμένη κοινωνική δραστηριότητα. Ενώ οι λανθάνουσες λειτουργίες είναι τα μη προβλεπόμενα από τους συμμετέχοντες αποτελέσματα της δραστηριότητας αυτής.

Για να εξηγήσει τη διαφορά αυτή, ο Μέρτον χρησιμοποιεί το παράδειγμα του χορού της βροχής των Ινδιάνων Χόπι στο Νέο Μεξικό. Οι Χόπι πιστεύουν ότι το τελετουργικό αυτό θα προκαλέσει τη βροχή που χρειάζονται για τα σπαρτά τους (έκδηλη λειτουργία). Αυτός είναι ο λόγος που οργανώνουν την τελετή και μετέχουν σε αυτήν. Ο χορός όμως της βροχής, παρατηρεί ο Μέρτον, χρησιμοποιώντας τη θεωρία του Ντυρκέμ για τη θρησκεία, έχει επίσης ως αποτέλεσμα να ενισχύει τη συνοχή της κοινωνίας (λανθάνουσα λειτουργία). Ένα σημαντικό μέρος της κοινωνιολογικής εξήγησης συνίσταται, σύμφωνα με τον Μέρτον, στην αποκάλυψη των λανθανουσών λειτουργιών των δραστηριοτήτων των θεσμών» (A. Giddens, 2002:716).

- Σε ποια θεωρητική σχολή ανήκει ο Μέρτον;.....
- Ποια η συνεισφορά του στην εξήγηση του φαινομένου του χορού της βροχής;.....
.....
.....
.....
- Μπορείτε να αναδείξετε με αφορμή ένα δικό σας παράδειγμα, την έκδηλη και τη λανθάνουσα λειτουργία μιας δραστηριότητας;
.....
.....
.....
.....

Κεφάλαιο 2

2. Μορφές κοινωνικής οργάνωσης- Ελληνική κοινωνία

2.1. ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΣ

Θέμα: Η εξέλιξη της κοινωνικής οργάνωσης

▶ Να δείτε το έργο_ «Μοντέρνοι καιροί» - Τσάρλυ Τσάπλιν

**Με αφορμή το κλασικό αυτό κινηματογραφικό έργο μπορεί να γίνει ανάλυση των στοιχείων που αναφέρονται στην εξέλιξη της κοινωνικής οργάνωσης και τις επιδράσεις που αυτή επέφερε σε όλους τους τομείς της ζωής.
(Εναλλακτικά η ταινία αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί και στο κεφά-**

λαιο 6 του βιβλίου: Εργασία, Ανεργία και Κοινωνικές ανισότητες).

▶ Ανάλυση κινηματογραφικού έργου

Για να αναλύσουμε ένα κινηματογραφικό έργο θα πρέπει να ανατρέξουμε στα εργαλεία των κοινωνικών επιστημών. Οι ερωτήσεις που ακολουθούν δίνουν υποδείξεις για τη μελέτη.

▶ Το έργο

- Όνομα και εθνικότητα σκηνοθέτη

.....

- Σε ποια περίοδο αναφέρεται το έργο, σε ποια χώρα ή περιοχή;

.....

- Το περιεχόμενο του έργου αναφέ-

ρεται σε: περίοδο κρίσης, οικονομικών αλλαγών, κοινωνικών ανατροπών, πολιτικών αλλαγών ή άλλο;

-
-
-
- **Πρόκειται για έργο που αναφέρεται σε αληθινή ιστορία;**

-
- **Ποια θέματα προσεγγίζει; Οικονομικά, κοινωνικά, ψυχολογικά, άλλα;**

-
- **Σε ποιο είδος κατατάσσεται; Ντοκιμαντέρ, επιστημονικό, δράμα, κωμωδία, άλλο;**

-
- **Να παρουσιάσετε την ιστορία της**

ταινίας και την εξέλιξή της σε 10 γραμμές.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

• Ποια είναι τα κεντρικά πρόσωπα του έργου;

.....
.....
.....

• Για κάθε πρόσωπο να φτιάξετε έναν πίνακα που να περιλαμβάνει: την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση, την κοινωνική κατηγορία στην οποία ανήκει κ.ά.

.....

.....

.....

.....

.....

- **Να συνδέσετε τα θέματα του έργου με αυτά της ενότητας.**

.....

.....

.....

.....

- **Ποιες έννοιες του κεφαλαίου σχετίζονται με το έργο και ποιος είναι ο ορισμός τους;**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.2. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ Ε-ΡΕΥΝΑΣ-ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕ-ΝΟΥ

Να διαβάσετε τα σχετικά με την ανάλυση περιεχομένου στην ενότητα 1.2. του προηγούμενου κεφαλαίου. Στη συνέχεια να εφαρμόσετε τη σχετική τεχνική έρευνας σε ανέκδοτα που κυκλοφορούν τον τελευταίο καιρό στην τοπική σας κοινωνία. Μην κατασκευάσετε δικά σας ανέκδοτα. Προσπαθήστε να συγκεντρώσετε 30 έως 50 ανέκδοτα από τον κοινωνικό σας περίγυρο. Επίσης, μη λογοκρίνετε τα ανέκδοτα ως προς το περιεχόμενό τους.

Αφού τα συγκεντρώσετε, τα καταχωρήσετε σε καρτέλες και τα αριθμήσετε ενιαία, προβείτε στην τα-

ξινόμησή τους ακολουθώντας τα βήματα που περιγράψαμε προηγουμένως (Ενότητα 1.2). Στόχος σας θα είναι να διαπιστώσετε ποιες κοινωνικές αξίες εκφράζονται μέσα από τα ανέκδοτα. Η εργασία αυτή θα γίνει αφού έχετε διαβάσει τη σχετική ενότητα 2.3.3 στο εγχειρίδιό σας.

2.3. ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

2.3.1 Να σημειώσετε αν οι παρακάτω προτάσεις είναι σωστές ή λανθασμένες.

	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
Οι δουλοκτητικές κοινωνίες ήταν αγροτικές κοινωνίες		
Το βασικό χαρακτηριστικό της δυτικής φεουδαρχικής κοινωνίας είναι η παρουσία συγκεντρωτικού κράτους και διοίκησης		
Κατά τη διάρκεια της βιομηχανικής επανάστασης η μισθωτή εργασία απελευθερώνει τη παραγωγική δύναμη και οδηγεί σε συνεχή αύξηση αγαθών και υπηρεσιών		

Οι αναπτυσσόμενες κοινωνίες χαρακτηρίζονται από εκβιομηχανισμένη οικονομία, από την οργάνωση και λειτουργία κεντρικού κράτους		
--	--	--

2.3.2 Να αντιστοιχίσετε τα στοιχεία της στήλης Α με αυτά της στήλης Β που αναφέρονται στην ελληνική κοινωνία:

A

- A. αγροτικός τομέας**
- B. βιομηχανικός τομέας**
- Γ. τομέας υπηρεσιών**

B.

- 1. αστικοποίηση**
- 2. τουρισμός**
- 3. ισχνή παρουσία συνεταιρισμών παραγωγής**

1.	2.	3.
-----------	-----------	-----------

2.3.3 Με αφορμή το παρακάτω απόσπασμα, να σχολιάσετε, είτε από προσωπική σας εμπειρία είτε από εμπειρίες γονέων ή αφηγήσεις μεγαλύτερων, τα θετικά και τα αρνητικά χαρακτηριστικά της ζωής στην πόλη και της ζωής στο χωριό.

«Η επιστημονική ενασχόληση με τις αγροτικές κοινωνίες και τα φαινόμενα της κοινωνίας του χωριού πραγματοποιήθηκε με φόντο την εξέλιξη της σύγχρονης αστικής κοινωνίας της πόλης και της διαδικασίας της βιομηχανοποίησης, η οποία μετέβαλε θεμελιωδώς την ευρωπαϊκή οικονομία στη διάρκεια του 19ου και 20ού αιώνα. Επί του προκειμένου μπορούν να διακριθούν δύο αντιτιθέμενες μεταξύ τους στάσεις: από τη μια μεριά η συντηρητική θεώ-

ρηση της αγροτιάς κι από την άλλη μια κριτική κατεύθυνση η οποία υποδεικνύει τις σκοτεινές πλευρές της ζωής του χωριού.

Υπό την επιρροή φιλοσόφων, ιστορικών και κοινωνιολόγων δημιουργήθηκε μια κατεύθυνση η οποία βλέπει τη σύγχρονη αστική ζωή ως έκφραση της μαζοποίησης, της ανωνυμίας, της αλλοτρίωσης και της εμπορευματοποίησης και υπογραμμίζει τη ρέμβη του παλαιού χωριού, την αμοιβαία φροντίδα και την εγγύτητα του αγρότη προς τη φύση. Το παραδοσιακό χωριό γίνεται μια έννοια που εμπεριέχει την "κοινότητα*", από την οποία οριοθετείται αρνητικά η σύγχρονη ζωή της μεγαλούπολης ως "κοινωνίας".

Στη γαλλική, αγγλική και ιταλική λογοτεχνία του 19ου και 20ού αιώνα συναντούμε επίσης πολυάριθ-

μες μαρτυρίες, στις οποίες η ζωή της υπαίθρου εξωραΐζεται και αντιπαρατίθεται νοσταλγικά στην ανήσυχη ζωή των βιομηχανικών κέντρων. Οχλημένοι από τις απαιτήσεις και τους καταναγκασμούς της ζωής της πόλης κάποιοι είδαν ως σωτηρία την επιστροφή στην ύπαιθρο. Εν μέσω της κοινωνίας των μεγαλουπόλεων που βιώνόταν ως απάνθρωπη, οι άνθρωποι ποθούσαν έναν πιο απλό και λιγότερο "κεκατονισμένο" τρόπο ζωής που ήλπιζαν να βρουν στη ζωή της υπαίθρου. Αυτή η νοσταλγία βρήκε την έκφρασή της στα έργα πολυάριθμων συγγραφέων, λαογράφων και κοινωνιολόγων, στα οποία εκπροσωπείται η άποψη ότι ο αρχαίος αγροτικός πολιτισμός του χωριού υπήρξε πιο ανθρώπινος και εξυτηρέτησε περισσότερο την ευημερία

του ατόμου απ' ό,τι η σύγχρονη βιομηχανική κοινωνία, η οποία εκτόπισε τις παραδοσιακές μορφές της ζωής του χωριού» (W. Rosener, 1999).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

A/A	Ζωή στο χωριό		Ζωή στη πόλη	
	Θετικά	Αρνητικά	Θετικά	Αρνητικά
1				
2				
3				
4				

2.4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

2.4.1 Να διαβάσετε το παρακάτω κείμενο και να απαντήσετε στο ερώτημα σε τι ομοιάζουν και σε τι διαφέρουν οι προσεγγίσεις των δυο θεωρητικών;

«...Ο Dobb θεωρεί ότι βασικά πρόκειται για βιοτεχνικά στοιχεία των κατώτερων συντεχνιών των πόλεων, που μέσα από μια διαδικασία επέκτασης της παραγωγής τους με χρησιμοποίηση μισθωμένης εργασίας ξεπερνούν τους συντεχνιακούς φραγμούς απλώνοντας τη βιοτεχνία της υπαίθρου.

Η άλωση αυτή έχει την έννοια ότι οι εύποροι αυτοί βιοτέχνες περνώντας πολύ γρήγορα από τη φάση της απλής χρηματοδότησης με το σύστημα της μανιφακτούρας, που

τοποθετεί διάσπαρτες βιοτεχνίες της υπαίθρου κάτω από ενιαία επιχειρηματική κατεύθυνση, προχωρούν σε βαθμιαία συγκέντρωση μικρών βιοτεχνιών σε κοινά εργαστήρια, όπου χάνουν κάθε ανεξαρτησία και μεταβάλλονται σε μισθωτούς από τη στιγμή που όχι μόνο η πρώτη ύλη αλλά και τα μέσα παραγωγής χορηγούνται από το μεγαλοπαραγωγό κεφαλαιοδότη. Σε αυτή τη διαδικασία υποστηρίζει ο Dobb γεννιέται πρωταρχικά το γνήσιο βιομηχανικό κεφάλαιο.

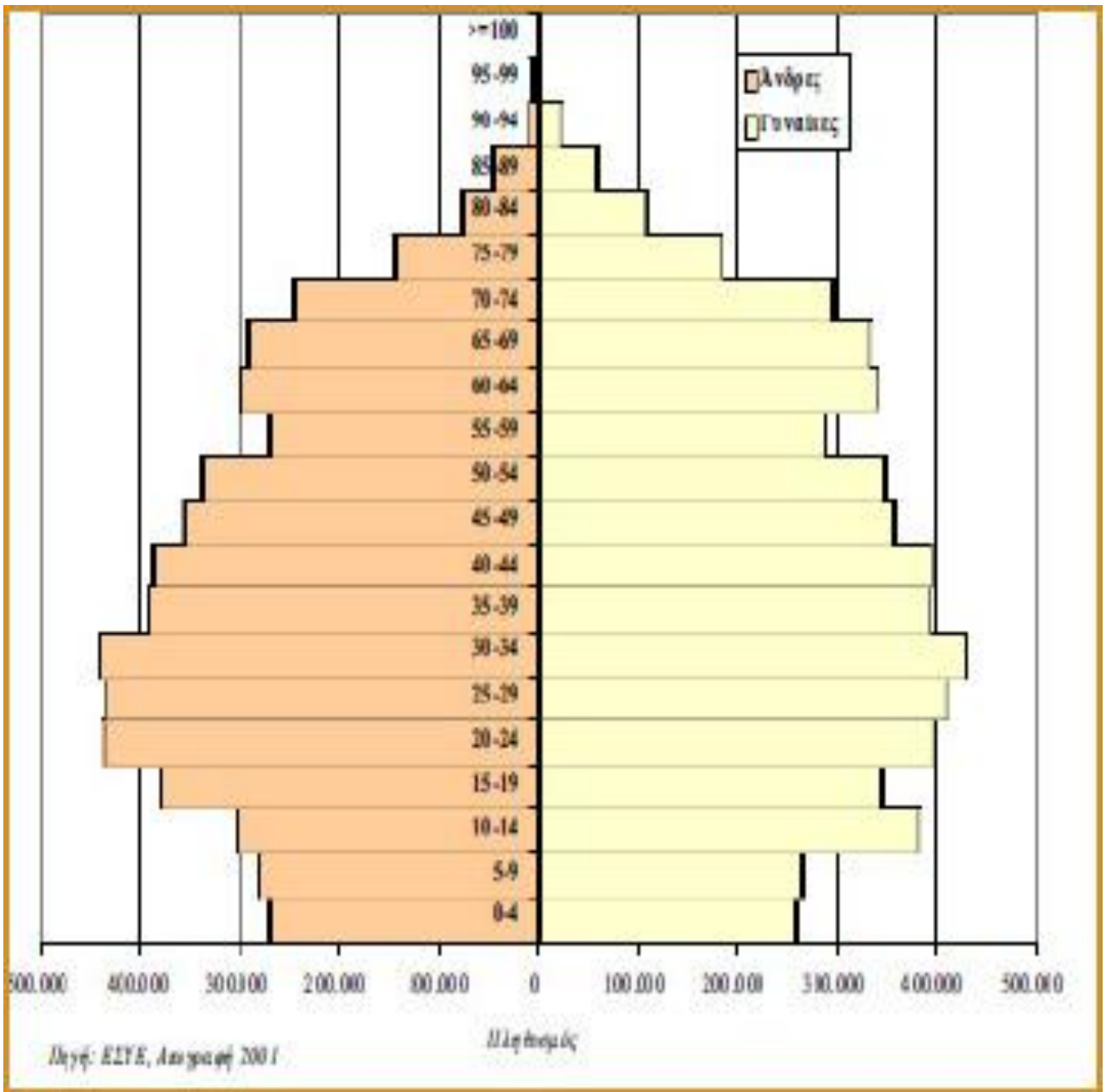
Ο Takashi αντίθετα υποστηρίζει ότι οι δυνάμεις της γνήσιας καπιταλιστικής ανέλιξης βιομηχανικού χαρακτήρα ξεκινάνε από την ίδια την ύπαιθρο και συγκεκριμένα από τους μεγαλοχωρικούς, που τον 15ο και τον 16ο αιώνα εξελίσσονται σε μεγάλη οικονομική δύναμη και ε-

ΠΕΚΤΕΪΝΟΥΝ την αρχικά περιορισμένη οικιακή βιοτεχνία σε μαζική παραγωγή για την αγορά, χρησιμοποιώντας μια συνεχώς διευρυνόμενη μισθωτή δύναμη που συγκροτείται από ακτήμονες και προλεταριοποιημένους αγρότες. Αυτοί οργανώνουν στην Αγγλία την περίφημη υφαντουργία της υπαίθρου και αυτοί κατά κύριο λόγο βάζουν κάτω από τον έλεγχό τους τους διάσπαρτους υφαντουργούς της υπαίθρου κατά τέτοιο τρόπο, ώστε από εκεί και από ανάλογες παραγωγικές δραστηριότητες (σαπωνοποιία, οινοποιία, βιομηχανία κεριού κ.ά) ξεκινάει η γνήσια καπιταλιστική ανέλιξη...» (Β. Φίλιας, 1978 :118).

Ομοιότητες

Διαφορές

2.4.2 Από την πυραμίδα του πληθυσμού για το 2001 να υπολογίσετε τους απόλυτους αριθμούς κάθε ηλικιακής ομάδας. Τι παρατηρείτε;

Κεφάλαιο 3

3. Κοινωνικοποίηση και κοινωνικός έλεγχος

3.1. ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΣ

Θέμα: Δεξιότητες, λήψη αποφάσεων

Σκοπός

Όλοι οι άνθρωποι, όταν θέλουν κάτι, μπορούν να το αποκτήσουν πιο εύκολα αν χρησιμοποιήσουν τον κατάλληλο τρόπο. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι συμπεριφοράς, όπως η παθητική συμπεριφορά, όταν δεν μπορούμε να ζητήσουμε αυτό που θέλουμε και ελπίζουμε ότι ο άλλος θα μαντέψει τι χρειαζόμαστε. Η επιθετική συμπεριφορά, όταν απειλούμε, φωνάζουμε, εξανα-

γκάζουμε τους άλλους, για να πετύχουμε το σκοπό μας.

Αποφασιστική συμπεριφορά, όταν έχουμε αυτοπεποίθηση και ζητάμε αυτό που θέλουμε καθαρά και με ήρεμο τρόπο.

Στόχος

Να διακρίνουν οι μαθητές την παθητική, την αποφασιστική και την επιθετική συμπεριφορά.

Εκτέλεση

Χρησιμοποιούμε το παρακάτω φύλλο εργασίας, το οποίο πρέπει να συμπληρώσουν όλοι οι μαθητές. Στη συνέχεια καθόμαστε όλοι σε κύκλο, διαβάζουμε τις απαντήσεις και εξηγούμε τους λόγους επιλογής αυτών των απαντήσεων.

Φύλλο Εργασίας

Γράψε στο τέλος κάθε πρότασης:

- ▶ το γράμμα Π (παθητική συμπεριφορά),**
- ▶ το γράμμα Α (αποφασιστική συμπεριφορά),**
- ▶ και το γράμμα Ε (επιθετική συμπεριφορά).**

- 1. Λυπάμαι, δεν μπορώ**
- 2. Αποκλείεται, δε με ενδιαφέρει.....**
- 3. Είπα όχι, δε θέλω, παράτα με....**
- 4. Αν μου το ξαναζητήσεις θα σου σπάσω τη μούρη. Συνεννοηθήκαμε;.....**
- 5. Ό,τι πεις εσύ**
- 6. Το ήθελα κι εγώ, αλλά ντρεπόμουν να το ζητήσω.....**
- 7. Βεβαίως και θέλω.....**
- 8. Ευχαριστώ, ομολογώ πως με ξάφνιασες, αλλά θα το σκεφτώ.....**

9. Το σκεφτόμουν συνέχεια και περιμένα να μου το ζητήσεις εσύ.....

10. Αφού το θέλεις δε θα σου χαλάσω χατήρι.....

Αξιολόγηση σχεδίου εργασίας

- Συζητάμε για το πόσο σημαντικό είναι να είμαστε αποφασιστικοί στη ζωή μας.
- Με αφορμή δικές σας εμπειρίες να σκεφτείτε και να αξιολογήσετε τη συμπεριφορά σας και με ποιο τρόπο θα είχαν επέλθει πιο θετικά ή θα είχαν αποφευχθεί τα πιο αρνητικά αποτελέσματα.

Πηγή: ΥΠΕΠΘ - Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας (2000:110)

3.2.ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ-ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ

Η συγκριτική μέθοδος συνίσταται στη μελέτη ίδιων φαινομένων ή διαδικασιών που υπάρχουν σε διαφορετικές συνθήκες. Για παράδειγμα πώς διασκεδάζουν οι νέοι στις διαφορετικές χώρες της Ε.Ε. σήμερα. Με τη σύγκριση των ίδιων κοινωνικών φαινομένων μεταξύ διαφορετικών χωρών ή κοινωνιών είναι δυνατό να κατανοήσουμε τις ομοιότητες, να αναδείξουμε τις διαφορές και να ερμηνεύσουμε τα διαφορετικά ή όμοια πρότυπα συμπεριφοράς των νέων στον ελεύθερο χρόνο τους. Η συγκριτική μέθοδος μπορεί να εφαρμοστεί και στο πλαίσιο μιας κοινωνίας διαχρονικά, π.χ. τα παιδικά παιχνίδια (ατομικά ή ομαδικά)

στην Ελλάδα προπολεμικά, μεταπολεμικά και σήμερα.

Ενδεικτική δραστηριότητα στη συγκριτική μέθοδο

Θέμα: Η παρέα - Τι συνδέει την παρέα;

Χρόνος: 15' της ώρας για 3 διδακτικές ενότητες

Ομαδική εργασία

Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες (τουλάχιστον 3) και αναλαμβάνουν το ίδιο θέμα.

Υλικά

Μία φωτογραφία που να απεικονίζει την παρέα σας, και μία φωτογραφία που να απεικονίζει την παρέα των γονέων ενός συμμαθητή/

τριας σας όταν ήταν περίπου στην ηλικία σας.

Στόχοι

- ▶ Ποια είναι τα χαρακτηριστικά των συγκεκριμένων ομάδων αναφοράς;
- ▶ Ποια είναι τα σύμβολα επικοινωνίας άλλοτε και σήμερα;
- ▶ Ποια είναι τα πρότυπα και η διαμόρφωση της ταυτότητας των νέων σήμερα;

Στάδιο 1 Ποια θεωρείτε τα πιο σημαντικά στοιχεία στους φίλους σας; Να γράψετε μια λίστα.

Στάδιο 2 Ποια χαρακτηριστικά χρειάζονται για να είστε αποδεκτοί από τους συμμαθητές σας;

Στάδιο 3 Ποια είναι τα πιο σημαντι-

κά στοιχεία που διαφοροποιούν τους νέους από τους μεγάλους; Να γράψετε μια λίστα.

Στάδιο 4 Χρησιμοποιούμε τις παραπάνω λίστες και απαριθμούμε ποια στοιχεία θεωρούνται σημαντικά για την ταυτότητα του εφήβου σήμερα.

Στάδιο 5 Χρησιμοποιούμε τη φωτογραφία ή τις φωτογραφίες των γονέων και καταγράφουμε τα χαρακτηριστικά της εμφάνισής τους (π.χ. κούρεμα, ντύσιμο κ.ά.).

Στάδιο 6 Συζητάμε τα διαφορετικά στοιχεία της ίδιας ηλικιακής ομάδας των νέων σήμερα και άλλοτε.

Στάδιο 7 Σε τι διαφέρουν οι συμβολισμοί της κάθε ομάδας; Σε τι ομοι-

άζουν; Από πού επηρεάζονται;
Κάθε ομάδα παρουσιάζει τα αποτε-
λέσματα της συγκριτικής διερεύνη-
σης στην τάξη.

(Η παραπάνω δραστηριότητα είναι
προσαρμογή της ιδέας από την ερ-
γασία της Δ. Σιρ, 2004:22-23).

3.3 ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟ- ΤΗΤΕΣ

**3.3.1 Να συμπληρωθούν τα κενά
στο παρακάτω κείμενο:**

Η κοινωνικοποίηση είναι μια
..... μέσω της οποίας ένα άτομο
μαθαίνει και..... τα δια-
φορετικά στοιχεία του..... της
κοινωνίας μέσα στην οποία ζει.

Ο κοινωνικός έλεγχος είναι το σύ-
νολο των..... που χρησιμο-
ποιεί μια κοινωνία για να γίνουν α-

**ποδεκτές οι..... και να ε-
φαρμοστούν οι..... της από
τα άτομα.**

**3.3.2 Να χωριστείτε σε ομάδες.
Να μοιραστεί το κείμενο και τα
ερωτήματα σε κάθε ομάδα. Να
αναληφθούν οι ρόλοι του μαθητή
(του κειμένου) και των διδασκόν-
των του σχολείου.**

«Μαθητής Γυμνασίου καταγγέλλεται στο σύλλογο από καθηγήτρια ότι της συμπερφέρθηκε κατά τρόπο σκαιό λέγοντάς της: "Άει στο διάολο!" Άλλη καθηγήτρια επιβεβαιώνει ότι και αυτή στο παρελθόν έγινε αποδέκτης ανάλογης συμπεριφοράς από τον ίδιο μαθητή με την έκφραση "παράτα μας".

Οι πληροφορίες που κυκλοφορούν λένε ότι ο μαθητής προέρχεται

από οικογένεια που τη διακρίνουν ανάλογες μορφές συμπεριφοράς.

Ο μαθητής καλείται σε απολογία. Στην προσπάθειά του να δικαιολογηθεί παραπονείται ότι "το σχολείο δεν του έδειξε ποτέ πού φτάνουν τα όρια της ευπρεπούς συμπεριφοράς". Ο σύλλογος διδασκόντων αποφασίζει την τριήμερη αποβολή του» (Π. Χηνάς και Κ. Χρυσafίδης, 2000:37).

Να σκεφτείτε το θέμα και να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

- Ποιο είναι το πρόβλημα;**
- Ποια είναι τα θέματα αντιπαράθεσης στις σχέσεις που περιγράφονται στο παραπάνω κείμενο;**
- Ποιες είναι οι διαφορετικές απόψεις του καθενός από τους εμπλεκόμενους;**

- Ποια είναι τα κίνητρα και οι ανάγκες που οδήγησαν στη σύγκρουση;
- Ποιες είναι οι εναλλακτικές επιλογές, ώστε οι λύσεις να ικανοποιούν όλους τους εμπλεκομένους;

3.3.3 Να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα

ΦΟΡΕΙΣ ΚΟΙΝΩ- ΝΙΚΟΠΟΙ- ΗΣΗΣ	ΜΗΧΑΝΙ- ΣΜΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙ- ΚΟΠΟΙ- ΗΣΗΣ	ΠΕΡΙΟΔΟΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

3.3.4 Να αντιστοιχίσετε τα στοιχεία της στήλης Α με τα στοιχεία της στήλης Β.

A

- 1. τυπικός κοινωνικός έλεγχος**
- 2. άτυπος κοινωνικός έλεγχος**
- 3. αυτοέλεγχος**
- 4. επιβράβευση**
- 5. κύρωση**

B

A. το Αριστείο για την επίδοση στα

μαθήματα.

- B. οι συστάσεις του καθηγητή προς το μαθητή για την αγενή συμπεριφορά του**
- Γ. το να κρατάς το λόγο σου και να γυρίζεις από τη διασκέδασή σου την ώρα που έχεις πει στους γονείς σου.**
- Δ. τα σχόλια των συγγενών για το ντύσιμο των φίλων σου.**
- Ε. η ποινή που επιβάλλει η δικαιοσύνη για μια παράνομη πράξη.**

1.
2.
3.
4.
5.

3.3.5 Να διαβάσετε το παρακάτω κείμενο και να βρείτε εκφράσεις

συμβατές με τον κοινωνικό κανόνα και εκφράσεις που παρεκκλίνουν από τον κανόνα.

Οι γλωσσικές παραβιάσεις των κανόνων που ρυθμίζουν την επικοινωνία δεν αφορούν τους κανόνες της γλώσσας αλλά κοινωνικούς κανόνες.

«Δεν μπορεί ο πρόεδρος της Δημοκρατίας να εμφανιστεί στην τηλεόραση και να προσφωνήσει τους πολίτες της χώρας "φίλοι μου αγαπημένοι". Δεν μπορεί ο δάσκαλος να πει μέσα στην τάξη "ανοίξτε τα βιβλία σας αδέλφια". Ο παπάς δεν μπορεί να αρχίσει το κήρυγμα με την επίκληση "σύντροφοι και συντρόφισσες". Η μητέρα δεν θα πει στο παιδί της "αγαπητέ μου Κώστα" και ο μαθητής δεν επιτρέπεται να μιλήσει στο δάσκαλο στον ενικό.

Η παρατυπία δεν είναι γλωσσική, ούτε νοηματική. Η παρατυπία είναι κοινωνική. Η κοινωνική ιεραρχία αποτυπώνεται και εκφράζεται στις επίσημες παραλλαγές της γλώσσας με τον πληθυντικό, τη μνεία των κοινωνικών τίτλων ("κύριε Πρόεδρε", "Μάλιστα Στρατηγέ μου"), σε εκφράσεις διακριτικές αποδοχής της κοινωνικής ανωτερότητας του συνομιλητή ("Αξιότιμε κύριε", "Τα σέβη μου") κτλ. Στην καθημερινή γλώσσα ή τις λαϊκές παραλλαγές, όπου γενικά χρησιμοποιείται ο ενικός, τα παρωνύμια οικειότητας, τα υποκοριστικά, ακόμα και η προστακτική προς ιεραρχικά ανώτερους, υπάρχει επίσης, μόνο που είναι διαφορετική, η γλωσσική έκφραση της ιεραρχίας και του σεβασμού της. Έτσι π.χ. το παιδί μπορεί να λέει "τι θέλεις πάλι καλέ μαμά;" ή

"έλα μπαμπά δώσε μου το" ή "καλή μου γιαγιάκα", αλλά δεν μπορεί να αποκαλέσει τον πατέρα του "χρυσό μου" ούτε να προσφωνήσει τη γιαγιά του "Ελενίτσα"...» (Α. Φραγκουδάκη, 1987:148).

Να συμπληρώσετε τον πίνακα με εκφράσεις που αντιστοιχούν σε πρόσωπα.

Χρήση πληθυντικού	
Κοινωνικοί τίτλοι	
Κοινωνική ανωτερότητα	
Χρήση ενικού	
Παρωνύμια οικειότητας	

Υποκοριστικά	
Προστακτική	

3.4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Να εντοπίσετε τους φορείς κοινωνικοποίησης στους οποίους αναφέρεται το παρακάτω κείμενο.

«Το άτομο εσωτερικεύει τις νόρμες και τις αξίες όταν κυρίως έρχεται σε επαφή με τους άλλους. Το παιδί έρχεται σε επαφή με τη γλώσσα και αναπαράγει, άλλοτε περισσότερο επιδέξια και άλλοτε λιγότερο, τις λέξεις που ακούει από τους ενηλίκους. Αντιστοίχως με τα παιχνίδια του προσπαθεί να μιμηθεί τους γονείς του ή τα μεγαλύτερα αδέρφια του. Κατ' αυτόν τον τρόπο μαθαίνει την ταυτότητα του φύλου του. Στο σχολείο και αργότερα στην επαγγελματική του ζωή το άτομο προσπαθεί να εναρμονίσει τη συμπεριφορά του με αυτή των συμμα-

θητών του. Η αλληλοεπίδραση αυτή κοινωνικοποιεί το άτομο σε επίπεδο συμπεριφορών, σε επίπεδο γλώσσας αλλά και σε επίπεδο αντιλήψεων. Το φαινόμενο της εναρμόνισης χαρακτηρίζει ακόμα και τη συζυγική ζωή. Η συμβίωση απαιτεί μια πραγματική επανακοινωνικοποίηση. Η εναρμόνιση των προσωπικοτήτων γίνεται προοδευτικά λαμβάνοντας υπόψη τις συμπεριφορές αλλά και τις παρατηρήσεις του άλλου. Η επιτυχία της κοινωνικοποίησης είναι η βάση για μια αρμονική συζυγική ζωή» (G. Rocher, 1968).

.....

.....

.....

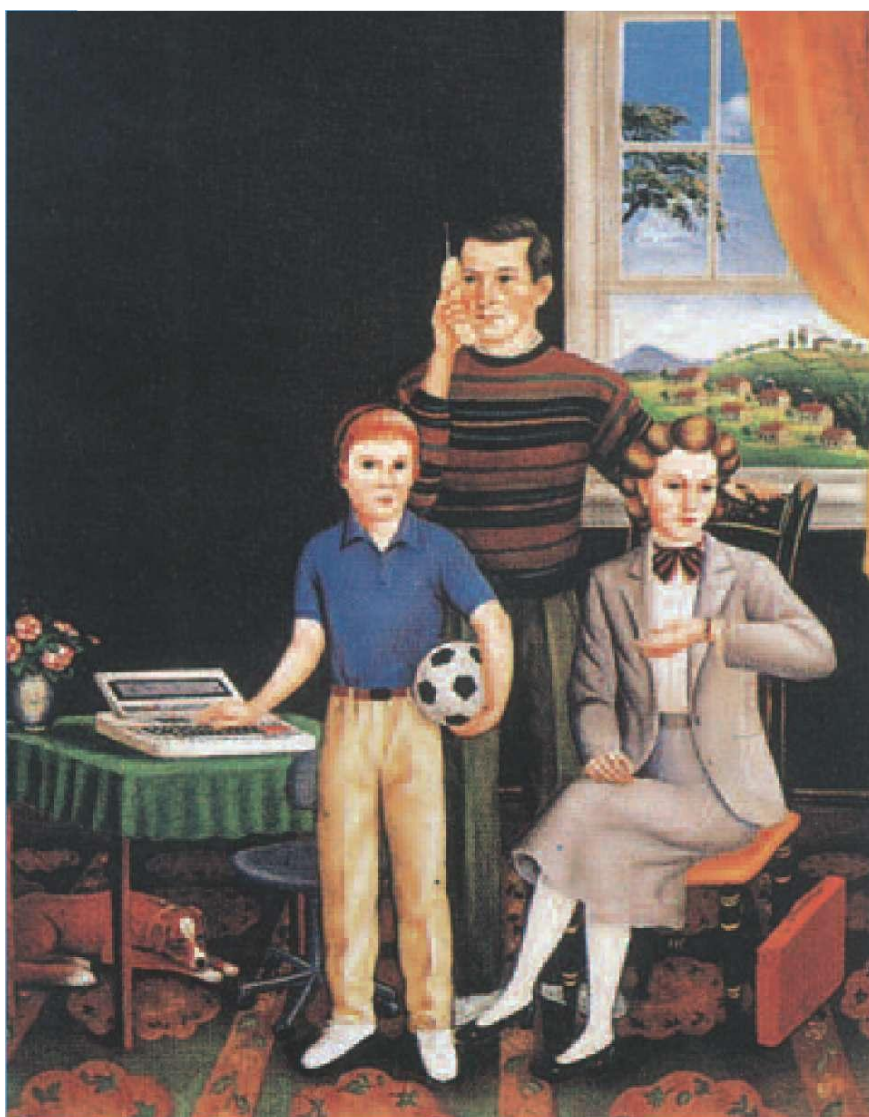
.....

.....

.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Κεφάλαιο 4

4. Σύγχρονη ελληνική οικογένεια: μορφές, προβλήματα και προοπτικές

4.1. ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Θέμα: Ο ανδρικός και ο γυναικείος ρόλος μέσα από τις τηλεοπτικές διαφημίσεις

Σκοπός

Να αναδειχθούν οι ανδρικοί και οι γυναικείοι ρόλοι μέσα από την επιλογή δύο ή τριών διαφημίσεων. Ενδεικτικά μπορείτε να επιλέξετε τις διαφημίσεις αυτοκινήτων ή παγωτών και ποιοι τα διαφημίζουν. Είναι άντρες ή γυναίκες; Με ποιό τρόπο χρησιμοποιούν οι διαφημίσεις τον αντρικό και γυναικείο ρόλο;

Να μελετηθούν οι διαφημίσεις ως προς το τι προβάλλουν, με ποιο

τρόπο και ποια πρότυπα αναδεικνύουν, τι υπονοούν και ποιοι μηχανισμοί κινητοποιούνται όταν τις βλέπουμε (Φρόντ).

Στόχοι

Οι μαθητές να περιγράψουν τον τρόπο με τον οποίο προβάλλονται οι ρόλοι από τα Μ.Μ.Ε. και να τους συγκρίνουν με τους ρόλους έτσι όπως τους βιώνουν στο οικογενειακό τους περιβάλλον. Να χρησιμοποιήσουν στοιχεία των διαφημίσεων και να συσχετίσουν τα προβαλλόμενα πρότυπα με συγκεκριμένες στάσεις ζωής.

Σχεδιασμός

Χωρισμός της τάξης σε ομάδες. Κάθε ομάδα επιλέγει μια διαφήμιση. Για κάθε διαφήμιση συμπληρώνεται έντυπο με τα στοιχεία της όπως:

- Το προϊόν της διαφήμισης.
- Το θέμα (σύντομη περιγραφή).
- Ο χώρος στον οποίο εκτυλίσσεται η διαφήμιση.
- Τα χαρακτηριστικά του ανδρικού ρόλου.
- Τα χαρακτηριστικά του γυναικείου ρόλου.
- Πιθανοί γυναικείοι και ανδρικοί επαγγελματικοί ρόλοι.
- Οι σχέσεις που πιθανόν να υπάρχουν ανάμεσα στα πρόσωπα της διαφήμισης.
- Τα μηνύματα (φανερά-κρυφά).
- Τα πρότυπα συμπεριφοράς.

Εκτέλεση

Να μοιραστούν φωτοαντίγραφα με τα διαφημιζόμενα προϊόντα στις ομάδες και να συμπληρωθούν από κάθε μέλος της ομάδας χωριστά. Να συγκεντρώσει κάθε ομάδα τις απα-

ντήσεις και να συζητήσει τυχόν συμφωνία ή διαφωνία με τον τρόπο κρίσης της διαφήμισης. Να αποφασίσει κάθε ομάδα σε συγκεκριμένα κοινά σημεία.

Αξιολόγηση

Συζήτηση στο πλαίσιο της τάξης και διατύπωση των τελικών κρίσεων σε σχέση με τα προβαλλόμενα πρότυπα (Αγωγή υγείας, 2000: 41).

4.2. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ-ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Το κύριο εργαλείο (τεχνική) της ποσοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες είναι το ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο μάς δίνει τη δυνατότητα να συλλέξουμε στοιχεία από έναν μεγάλο αριθμό ατόμων,

να τα συγκρίνουμε, να τα ποσοτικοποιήσουμε (σε ποσοστά ή σε απόλυτους αριθμούς) και να τα αναλύσουμε στατιστικά. Οι απαντήσεις των ερωτώμενων είναι αυτές που μετατρέπονται σε δείκτες των υπό έρευνα κοινωνικών φαινομένων.

Οι μέθοδοι συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου είναι πολλές:

- Το αυτοσυμπληρούμενο ερωτηματολόγιο που μπορεί να αποσταλεί ταχυδρομικώς και συνήθως συνοδεύεται από μια επιστολή στην οποία περιγράφεται το αντικείμενο της έρευνας, η σημασία της απάντησης, η διαδικασία επιλογής των ερωτώμενων κ.ά.

- Η προσωπική συνέντευξη που συνοδεύεται από ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο στην περίπτωση αυτή ανάλογα με το θέμα και το

σκοπό της έρευνας μπορεί να είναι τυποποιημένο που δεν διαφέρει τόσο στη δομή από το ερωτηματολόγιο που συμπληρώνει ο ίδιος ο ερωτώμενος. Δηλαδή πρόκειται για ερωτήσεις προκαθορισμένες που ακολουθούν μια συγκεκριμένη σειρά και έχουν σχεδόν όλες κλειστή μορφή. Αντίθετα, όταν η έρευνα έχει ποιοτικό προσανατολισμό ο ερευνητής επιδιώκει ένα ανοικτό σχήμα συνέντευξης που ονομάζεται ελεύθερη ή μη τυποποιημένη συνέντευξη η οποία παίρνει τη μορφή συζήτησης που κατευθύνεται από τον ερευνητή και οι ερωτήσεις μπορούν να μεταβληθούν ή να προστεθούν κατά τη διάρκεια της συνέντευξης.

Το ερωτηματολόγιο αποτελεί κατ'εξοχήν εργαλείο της κοινωνιολογίας. Οι στάσεις και πεποιθήσεις

μπορεί να μελετηθούν μέσω του ερωτηματολογίου ή της συνέντευξης.

Ένα ερωτηματολόγιο μπορεί να είναι ανώνυμο ή επώνυμο. (Να επισημάνουμε ότι όταν ένας συμμαθητής σας δε θέλει να γράψει το όνόμά του σ' ένα ερωτηματολόγιο αλλά θέλει να απαντήσει ανώνυμα, δεν τον πιέζουμε, εκτός κι αν έχει συμφωνήσει η ομάδα ή η τάξη που διενεργεί την εργασία αυτή διαφορετικά). Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει ανοικτές και κλειστές ερωτήσεις. Οι απαντήσεις κωδικοποιούνται και στη συνέχεια αναλύονται τα αποτελέσματα με ποσοτώσεις επί τοις εκατό.

Ερωτηματολόγιο μαθητών

Το ερωτηματολόγιο μπορεί να συμπληρωθεί στην τάξη από όλους τους μαθητές ανώνυμα. Διερευνά τα

δημογραφικά και οικογενειακά δεδομένα των μαθητών και είναι δυνατό να αποτελέσει αντικείμενο συζήτησης στην τάξη αλλά και να δοθεί σε μεγαλύτερο αριθμό μαθητών του σχολείου (σε άλλες τάξεις).

Η συμπλήρωσή του θα ήταν χρήσιμο να μη γίνει πάνω στο βιβλίο αλλά σε φωτοτυπίες, για να εξασφαλιστεί η ανωνυμία και να είναι εύχρηστη η επεξεργασία του (κωδικοποίηση, στατιστικά, συμπεράσματα).

Μπορείτε να κυκλώσετε τα σημεία που σας ταιριάζουν ή να γράψετε στις σχεδιασμένες γραμμές αυτό που επιθυμείτε.

Δημογραφικά στοιχεία

1. Φύλο: αγόρι..... κορίτσι.....

2. Τάξη:

3. Ηλικία:.....

4. Στο σπίτι ζεις με:.....

τον πατέρα

τη μητέρα

τα αδέρφια: αγόρια.... κορίτσια.....

άλλα πρόσωπα.....

5. Γεννήθηκες:

στην Ελλάδα

σε άλλη χώρα

αν σε άλλη χώρα, γράψε ποια.....

Κοινωνικά χαρακτηριστικά

6. Οι γονείς σου:

ζουν μαζί

είναι σε διάσταση

είναι χωρισμένοι

άλλο

7. Μένεις μαζί:

με τους δυο γονείς

με τον έναν από τους δυο

με άλλο συγγενή σου

άλλο.....

8. Οι σχέσεις σου με την οικογένεια σου είναι:

πολύ καλές

αρκετά καλές

καλές

περίπου καλές

καθόλου καλές

**9. Ένα πρόβλημά σου το εμπιστεύ-
εσαι ευκολότερα:
στον πατέρα σου
στη μητέρα σου
στον /ην αδελφό/ ή σου
σε άλλο συγγενικό σου πρόσωπο
σε κανέναν από την οικογένεια**

**10. Οι γονείς σου δουλεύουν;
πατέρας : ναι.... όχι...
μητέρα : ναι..... όχι....**

**11. Πόσες ώρες την ημέρα βλέ-
πεις:
τον πατέρα σου.....
τη μητέρα σου.....
τα αδέρφια σου.....
Άλλους.....**

**12. Με τους γονείς σου συζητάς ό, τι
σε απασχολεί:
πολύ συχνά**

**συχνά
πότε-πότε
σπάνια
σχεδόν ποτέ**

13. Υπάρχουν θέματα που δεν μπορείς να τα συζητήσεις με τους γονείς σου;

**ναι
όχι**

14. Εάν ναι, γράψε μέχρι τρία θέματα που δεν μπορείς να τα συζητήσεις μαζί τους:

.....
.....
.....
.....

15. Ποια θεωρείς ότι είναι τα σημαντικότερα προβλήματα στην ελληνική οικογένεια σήμερα;

.....
.....
.....
.....
.....

4.3. ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

4.3.1 Να αναφέρετε τον καταμερισμό εργασιών και τη μορφή της οικογένειας που απαντώνται στο παρακάτω απόσπασμα. Να αιτιολογήσετε.

«Οργανωμένοι σε τσελιγκάτα, οι κτηνοτρόφοι του Συρράκου ασκούν μια μετακινούμενη ή "ημιμόνιμη" κτηνοτροφία που οδηγεί ανθρώπους και κοπάδια κατά τα τέλη Οκτωβρίου στους χειμερινούς βο-

σκοτόπους των Ιωαννίνων, της Άρτας και της Πρέβεζας, όπου παραμένουν μέχρι την άνοιξη για να ανέβουν στη συνέχεια στα θερινά λιβάδια της πόλης. Πρόκειται για ένα σύστημα κτηνοτροφίας που βασίζεται στην εκμετάλλευση δυο συμπληρωματικών ζωνών δραστηριότητας: της ορεινής που φιλοξενεί τα κοπάδια το καλοκαίρι και μιας ή περισσότερων πεδινών περιοχών όπου διαχειμάζουν οι κτηνοτροφικές οικογένειες και τα ζώα τους.

Η κτηνοτροφία όμως δεν απασχολεί παρά ένα μέρος των μελών του νοικοκυριού. Συνάμα η ανεπάρκεια της οικογενειακής αγροτικής εκμετάλλευσης και η δημογραφική ανάπτυξη των ορεινών πληθυσμών δημιουργούν ένα δυναμικό, εποχικό ή μόνιμο, υπο-απασχολούμενων, σε αναζήτηση συμπληρωματι-

κών εισοδημάτων. Η πρόσβαση στην πρώτη ύλη (το μαλλί), οι διαθέσιμες τρεχούμενου νερού και ξυλείας από τα γειτονικά δάση για την επεξεργασία των υφασμάτων (σε νεροτριβές και μαντάνια) προστίθενται στις συνθήκες που ευνοούν την ανάπτυξη μιας βιοτεχνικής παραγωγής υφαντών και τη μεταποίησή τους σε είδη που γνωρίζουν σημαντική ζήτηση (κουβέρτες, κάπες, φορεσιές). Η παραγωγή οργανώνεται στο εσωτερικό του νοικοκυριού ακολουθώντας μια κατανομή της εργασίας κατά φύλο και ηλικία: οι γυναίκες και τα μικρά παιδιά γνέθουν και υφαίνουν, όσοι άνδρες δεν είναι απασχολημένοι στα κοπάδια ράβουν, μεταφέρουν και εμπορεύονται τα προϊόντά τους» (Ρ. Καυταντζόγλου, 1997: 25).

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4.3.2 Να σχολιάσετε το κείμενο που ακολουθεί και να βρείτε στοιχεία από το βιβλίο της Β' Λυκείου «Εισαγωγή στο Δίκαιο και τους Πολιτικούς Θεσμούς» σχετικά με τα πολιτικά δικαιώματα της Ελληνίδας.

«Οι γυναίκες που τελείωναν το Πανεπιστήμιο ως το 1952-53 είχαν σχεδόν όλες τις πόρτες κλειστές. Τι

εννοώ; Ας πάρουμε για παράδειγμα τις απόφοιτες της Νομικής. Οι νόμοι ερμηνεύονταν έτσι που οι γυναίκες πτυχιούχοι της Νομικής δεν μπορούσαν να λάβουν μέρος σε διαγωνισμούς για να γίνουν δικαστές ή διπλωματικοί υπάλληλοι, να μπουν στο Συμβούλιο Επικρατείας. Ούτε συμβολαιογράφοι δεν μπορούσαν να γίνουν, ούτε μάρτυρες σε συμβόλαιο.

Υπάρχει περίπτωση πραγματική, όπου μια διακεκριμένη Ελληνίδα, πρωτοπόρα στον αγώνα της ισότητας των φύλων, η Αγνή Ρουσοπούλου, πολύ γνωστή δικηγόρος, που πέθανε εδώ και λίγα χρόνια, είχε πάει με κάποιον πελάτη της σ' ένα συμβολαιογράφο για να υπογράψει αυτός ένα συμβόλαιο. Σε όλες τις συμβολαιογραφικές πράξεις συνυπογράφουν και κάποιοι μάρ-

τυρες. Λοιπόν, η Αγνή Ρουσσοπούλου, επειδή ήταν γυναίκα, δεν μπορούσε να υπογράψει. Φώναξαν το παιδί του καφενείου και υπέγραψε» (Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1995:19).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.3.3 Να καταγράψετε τα επαγγέλματα που ενδιαφέρουν όλους τους μαθητές της τάξης. Να διαμορφώσετε έναν πίνακα επαγγελμάτων κατά φύλο. Να αναλύσετε την επιλογή των αγοριών και την επιλογή των κοριτσιών της τάξης. Να σχολιάσετε τα αποτελέσματα.

Επαγγέλματα	Αγόρια	Κορίτσια

4.3.4 Να επιλέξετε ποια από τις τρεις απαντήσεις είναι η σωστή.

1. Η οικογένεια είναι παρούσα:

α) σε μερικές κοινωνίες

β) σε όλες τις κοινωνίες

γ) σ' ένα μόνο τύπο κοινωνίας.

2. Η οικογένεια είναι:

α) ίδια σε όλες τις κοινωνίες

β) ολοκληρωτικά διαφορετική από τη μια κοινωνία στην άλλη

γ) διαφορετική από τη μια κοινωνία στην άλλη, αλλά μπορεί να έχει κοινά χαρακτηριστικά.

3. Η οικογένεια εξασφαλίζει τη λειτουργία της κοινωνικοποίησης:

α) μέσω της γέννησης ενός παιδιού

β) μεταδίδοντας πρότυπα και αξίες στο παιδί

γ) δείχνοντας εμπιστοσύνη για την ανατροφή του παιδιού σε φορείς εκτός οικογένειας.

4.4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

4.4.1 Να διαβάσετε το απόσπασμα από «Το μόνον της ζωής του ταξείδιον» του Γ.Μ. Βιζυηνού και να απαντήσετε στις εξής ερωτήσεις:

Πώς ο Γιώργης έγινε Γεωργία; Με όρους δανεισμένους από το αντίστοιχο κεφάλαιο της Κοινωνιολογίας πώς θα ονομάζαμε τη μεταμφίεση του Γιώργη; Το όνομα αποτελεί ταυτότητα; Ποιο το κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο του αποσπάσματος; Μπορείτε να περιγράψετε τα χαρακτηριστικά που προσιδιάζουν στο γυναικείο φύλο;

«... Ὁ παπποῦς ἀνέλαβε πάλιν τό ἐργόχειρόν του θλιβερόν μειδιάμα ἐκάθητο ἐπί τῶν χειλέων του.

— Πρίν μέ δώσουν στήν γιαγιά σου τήν Χατζίδενα, εἶπε ταπεινώσας τούς ὀφθαλμούς. — Δέν ἤμουν ἀγόρι!

— Ἄμ' τί, παπποῦ; κορίτσι ἤσουνα;

— Ἦς πῶς ἤμουνα κορίτσι, ψυχή μου, εἶπεν ὁ παπποῦς μέ τό θλιβερόν του μειδιάμα, ἀφοῦ κ' ἐγώ τό θαρροῦσα πῶς ἤμουνα, κι' ὁ κόσμος τό ἐπίστευεν.

Αἱ λέξεις μοί ἐνεποίησαν παράξενον ἐντύπωσιν. Ὁ παπποῦς ἐκράτει εἰς τās χειράς του γυναικεῖον ἐργόχειρον...

— Ναί, ναί, ψυχή μου, εἶπεν ὁ παπποῦς ἀναστενάξας... Ἔσεῖς ζητε σέ χρυσοῦς καιρούς τώρα, σέ χρυσοῦς καιρούς!.. Ἡ μάταις μας

έγονάτιζαν ' μπρός σταίς είκόνες,
ψυχή μου, και έκλαιαν ' στην Πα-
ναγιά γιά ή νά τούς δώση κορίτσι
ή νά σκοτώση τό παιδί, που εΐχα-
νε στά σπλάχνα τους, διά νά μή
γεννηθῆ άγόρι.

— Γιατί παπποῦ;

— Γιατί, κάθε λίγο και πολύ...
έβγαινε ψυχή μου τό Γιανιτσαριό
κάτι μεγάλοι και φοβεροί Τουρκα-
λάδες κ' έμάζωναν τα εύμορφό-
τερα, τά έξυπνότερα χριστιανό-
παιδα, ψυχή μου, και τά τούρκευ-
αν.

— Γιατί, παπποῦ;

— Γιά νά τά κάμουν Γιανιτσά-
ρους, εΐπεν ό γέρων άγανακτώων...

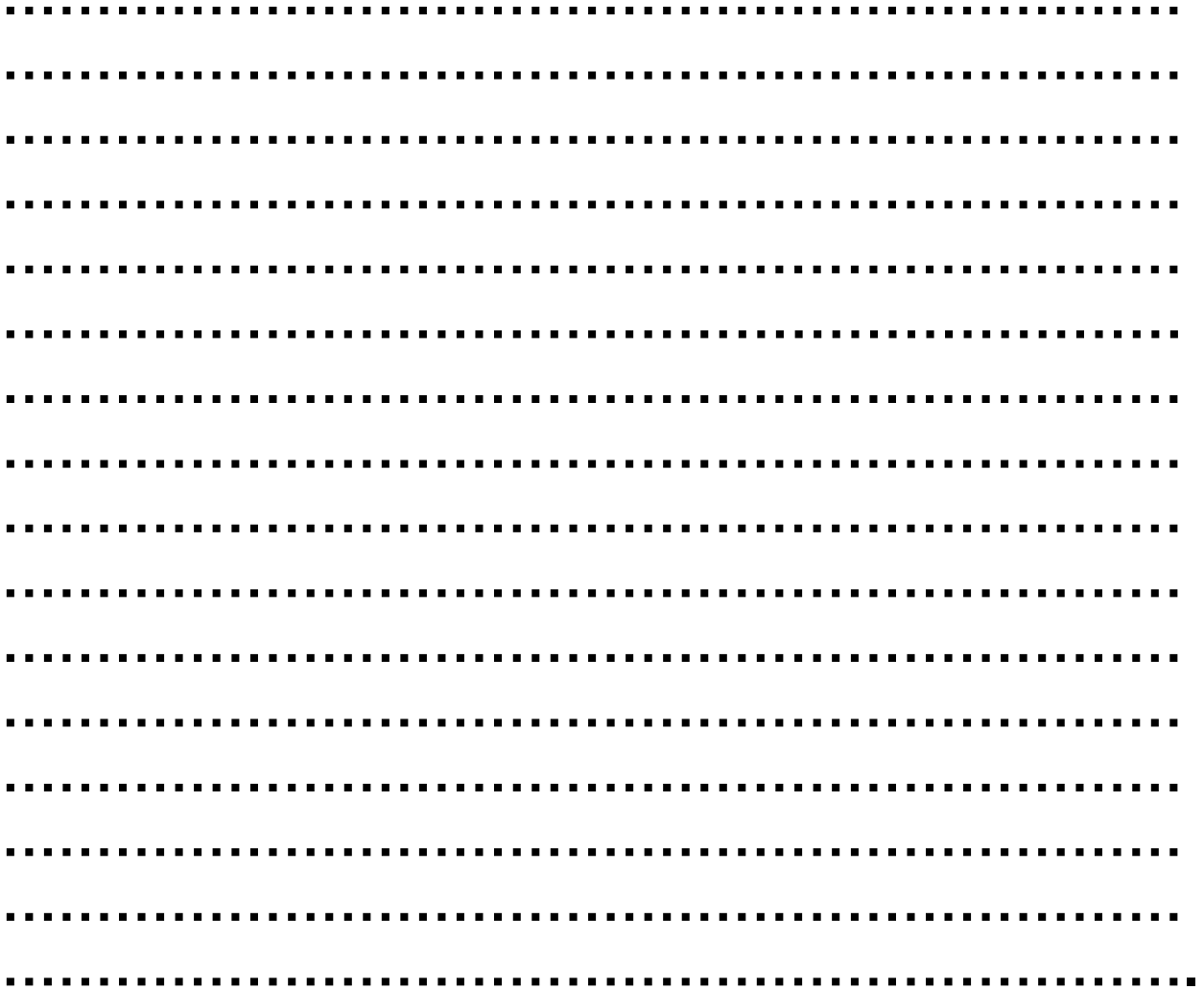
Γι' αυτό... όταν έγεννήθηκα έ-
γώ, ψυχή μου και μ' έβάφτισαν, μέ
έβγαλαν Γεωργιά· πού θά πῆ, μου
έδωκαν θηλυκόν όνομα, καθώς έ-
βγαζαν τότε Κωνσταντινιά και Θα-
νασία και Δημήτρω- όλα άρσενικά

ψυχή μου, με θηλυκόν ὄνομα- .
Και' μαζί μέ τό ὄνομα, μ' ἐφόρε-
σαν καί κοριτσίστικα ροῦχα.

“Ὅσα χρονάκια πέρασαν, ψυχή
μου, τόσαις φοραίς ἀπό τήν θύ-
ραν τοῦ σπιτιοῦ μας δέν ἐβγῆκα,
σάν καυοκόριτσο ποῦ θάρρευα
νά εἶμαι. Σάν ἔγεια καμμιά δεκα-
ριά χρονῶ, μέ πιάνει μιάν ἡμέ-
ρα... ὁ κύρης μου, μέ καθίζει στό
σκαμνί, μέ κόφτει ταῖς μεγάλαις
μου πλεξούδαις, μοῦ 'βγάζει τά
φουστάνελια και:

— Διές ἐδῶ, μέ λέγει, Γεωργιά,
ἀπό σήμερα... εἶσαι Γεώργης, εἶ-
σαι ἀγόρι· ἀπό αὔριο... εἶσαι ἄν-
δρας, ὁ ἄνδρας τῆς Χρουσῆς,
ποῦ παίζετε κάθε 'μέρα ταῖς κού-
κλαις καί τά πεντόβολα.

Αὐτό ἦταν ὅλο κι' ὅλο, ποῦ μέ
εἶπε, καί μ' ἐφόρεσε τ' ἀγορίστικα
ροῦχα».

Κεφάλαιο 5

5. Εκπαίδευση: παράγοντας αναπαραγωγής και αλλαγής της κοινωνίας

5.1. ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Θέμα: Τι προσφέρει το σχολείο σήμερα στους μαθητές; Τι νομίζετε ότι πρέπει να προσφέρει ένα ιδανικό σχολείο;

Να συμβουλευτείτε από την εισαγωγή του Ι.Ε.Ε.Μ. τα στάδια της διαδικασίας του σχεδίου εργασίας και να αποφασίσετε εάν θα προχωρήσετε σε επίπεδο συζητήσεων (με πιθανή μαγνητοφώνηση των συνομιλιών) ή σε γραπτό κείμενο αξιοποιώντας και τα δεδομένα του κεφαλαίου του βιβλίου.

5.2. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥ- ΝΑΣ-ΚΟΙΝΩΝΙΟΜΕΤΡΙΑ- ΚΟΙΝΩΝΙ- ΟΓΡΑΜΜΑ

Πρόκειται για μέθοδο-τεχνική που επινοήθηκε από τον Moreno (1953) και μπορεί να χρησιμεύσει ως δείκτης των διαπροσωπικών σχέσεων στο πλαίσιο μικρών ομάδων. Ζητείται από την τάξη να επιλέξει χωρίς ενδοιασμούς τα άτομα τα οποία θα ήθελε για φίλους, συνεργάτες ή συνταξιδιώτες.

Στη συνέχεια καταγράφονται τα αποτελέσματα και σχεδιάζεται το κοινωνιόγραμμα. Κάθε μαθητής λαμβάνει έναν αριθμό. Στον πίνακα τοποθετούνται οι προτιμήσεις σε αριθμούς και γράμματα (το αρχικό γράμμα του ονόματος μόνο). Οι σχολιασμοί των μαθητών για το

κοινωνιόγραμμα βοηθούν την κατανόηση της δυναμικής των μικρών ομάδων.

Εναλλακτικά, ιδίως όταν η ομάδα είναι μικρότερη από 10 μέλη, τα αποτελέσματα μπορεί να απεικονιστούν και διαγραμματικά, με τη χρήση βελών που συνδέουν τα μέλη με τους κωδικούς ή τα ψευδώνυμα τους. Διευκολύνεται η κατασκευή του κοινωνιογράμματος αν περιοριστείτε στην απεικόνιση της πρώτης προτίμησης.

Παράδειγμα εφαρμογής

Ερώτημα:

Ποιόν/ά συμμαθητή/τρια σου θα επέλεγες για να συνεργαστείς μαζί του/ης στην διοργάνωση μιας σχολικής έκθεσης για την προστασία

του περιβάλλοντος; Μπορείς να διαλέξεις μέχρι τρία άτομα.

1.....

2.....

3.....

5.3. ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

5.3.1 Να σημειώσετε ποιες εκδηλώσεις και δραστηριότητες στο σχολείο αναπαράγουν τον πολιτισμό (π.χ. θεσμούς, αξίες) της ελληνικής κοινωνίας.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5.3.2 Να επισκεφτείτε την ιστοσελίδα της Unicef (www.unicef.gr) και να παρουσιάσετε στην τάξη την τελευταία έκθεση για την εκπαίδευση στον κόσμο. Να προβληματιστείτε για τις καθημερινές δραστηριότητες των παιδιών που δεν πηγαίνουν σχολείο.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....
.....

5.3.3 Να αντιστοιχίσετε τα στοιχεία της στήλης Α με τα στοιχεία της στήλης Β.

A

- 1. Η εκπαίδευση ως παράγοντας αλλαγής της κοινωνίας.**
- 2. Η εκπαίδευση ως παράγοντας αναπαραγωγής της κοινωνίας.**

B

- A. Ενισχύει τις κοινωνικές ανισότητες**
B. Σπάει τον κύκλο της φτώχειας

Γ. Η προβολή των προσδοκιών των γονέων στα παιδιά.

Δ. Η κοινωνική κινητικότητα.

Ε. Συνάφεια επίδοσης και κοινωνικο-επαγγελματικής προέλευσης γονέων.

ΣΤ. Η αλλαγή στάσεων, αντιλήψεων, τρόπου ζωής.

1.	
2.	

5.4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Δραστηριότητα με στατιστικό πίνακα.

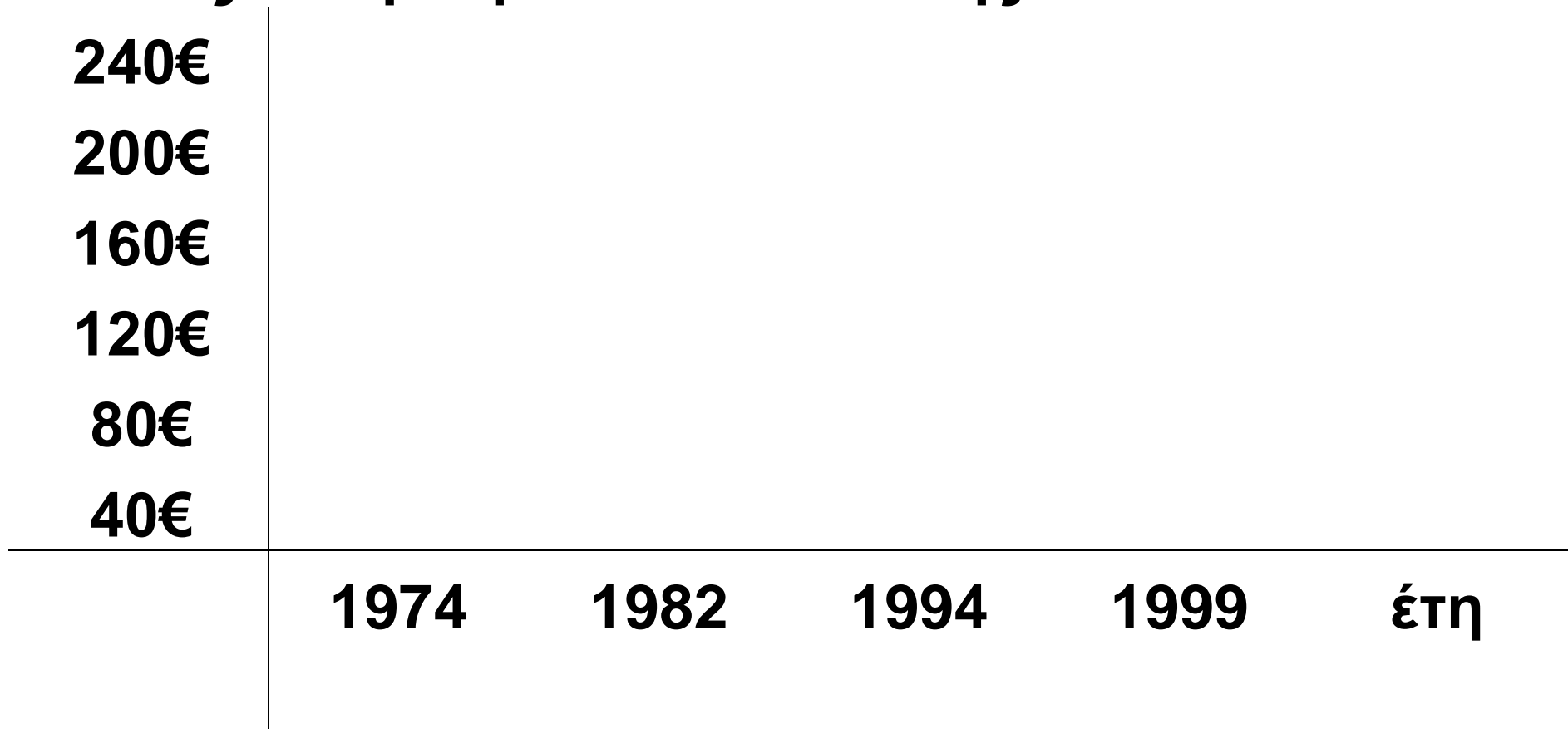
Να χρησιμοποιήσετε τον πίνακα των μέσων μηνιαίων δαπανών μιας ελληνικής οικογένειας για την εκπαίδευση και να παραστήσετε με διάγραμμα την εξέλιξη των δαπανών με βάση τα έτη και τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Να σχολιάσετε τι παρατηρείτε από το διάγραμμα.

**Μέση μηνιαία δαπάνη ενός ελληνικού νοικοκυριού για εκπαίδευση
(σε Ευρώ ανά μαθητή)**

Βαθμίδα εκπαίδευσης	1974	1982	1994	1999
Δημοτικό	25,9	37,9	74,2	98,2
Γυμνάσιο	49,4	61,0	133,8	151,4
Λύκειο	70,8	92,6	142,8	214,6
Τριτοβάθμια	63,0	65,4	108,6	149,9
Μέση δαπάνη	30,8	40,9	67,8	83,4
Ποσοστό επί του συνόλου των δαπανών	4,52%	4,45%	7,97%	7,94%

**Πηγή : Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Μελε-
τών (2004)**

Κόστος ανά βαθμίδα εκπαίδευσης

1.α. Τι νομίζετε ότι περιλαμβάνει η δαπάνη του νοικοκυριού για την εκπαίδευση στην κάθε βαθμίδα (Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο, Πανεπιστήμιο);

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.β. Στην κάθε στήλη να καταγράψετε τις εξωσχολικές δραστηριότητες για τις οποίες απαιτείται αμοιβή.

Δημοτικό	Γυμνάσιο	Λύκειο	Πανεπιστήμιο

1.γ. Να καταγράψετε τι πληρώνουν οι γονείς για σας και τα αδέρφια σας σε μηνιαία ή ετήσια βάση και το είδος της δραστηριότητας.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.δ. Να προτείνετε τι είναι αναγκαίο να περιλαμβάνει το σχολείο, ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι δαπάνες των οικογενειών.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Περιεχόμενα

Εισαγωγή στο Τ.Ε.Ε.Μ.....	9
Α. Εφαρμογή ενός σχεδίου εργασίας (project).....	11
Β. Βήματα κοινωνικής έρευνας....	18
Γ. Τεχνικές της κοινωνικής έρευνας με συνοπτική περιγραφή μιας τεχνικής ανά κεφάλαιο και υπόδειγμά της.....	25
Δ. Ασκήσεις και δραστηριότητες- Διασυνδέσεις με το διαδίκτυο	26
Ε. Παραδείγματα εφαρμογής/ ερμηνείας κοινωνιολογικών κειμένων, στατιστικών πινάκων και διαγραμμάτων.....	27
Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή στην κοινωνιολογία.....	29
1.1. Σχέδιο εργασίας: Να θεμελιώσουμε μια νέα κοινωνία.....	30

1.2.Τεχνικές έρευνας-ανάλυση περι- εχομένου	32
1.3. Ασκήσεις και δραστηριότη- τες.....	39
1.4. Παράδειγμα εφαρμογής.....	44

Κεφάλαιο 2. Μορφές κοινωνικής οργάνωσης - Ελληνική κοινωνία..	47
2.1. Σχέδιο εργασίας: Η εξέλιξη της κοινωνικής οργάνωσης.....	48
2.2.Τεχνικές έρευνας-ανάλυση περιεχομένου.....	53
2.3.Ασκήσεις και δραστηριότητες.	54
2.4.Παράδειγμα εφαρμογής.....	63

Κεφάλαιο 3. Κοινωνικοποίηση και κοινωνικός έλεγχος.....	69
3.1. Σχέδιο εργασίας: Δεξιότητες, λήψη αποφάσεων.....	70
3.2. Τεχνικές κοινωνικής έρευνας- συγκριτική μέθοδος	74

3.3. Ασκήσεις και δραστηριότητες	78
3.4. Παράδειγμα εφαρμογής.....	89

Κεφάλαιο 4. Σύγχρονη ελληνική οικογένεια: μορφές, προβλήματα και προοπτικές.....93

4.1. Σχέδιο εργασίας: Ο ανδρικός και ο γυναικείος ρόλος μέσα από τις τηλεοπτικές διαφημίσεις.....	94
4.2. Τεχνικές κοινωνικής έρευνας-το ερωτηματολόγιο.....	97
4.3. Ασκήσεις και δραστηριότητες	106
4.4. Παράδειγμα εφαρμογής.....	114

Κεφάλαιο 5. Εκπαίδευση: παράγοντας αναπαραγωγής και αλλαγής της κοινωνίας..... 119

5.1.Σχέδιο εργασίας: Τι προσφέρει το σχολείο σήμερα στους μαθητές;	
---	--

Τι νομίζετε ότι πρέπει να προσφέρει ένα ιδανικό σχολείο;	120
5.2. Τεχνικές κοινωνικής έρευνας-κοινωνιομετρία-κοινωνιόγραμμα	121
5.3. Ασκήσεις και δραστηριότητες	123
5.4. Παράδειγμα εφαρμογής.....	127

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιόσημο, θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7, του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946(ΦΕΚ 1946, 108, Α΄).

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.